

Tauno Kekäle • Johanna Heikkilä
Päivi Jaatinen • Hanna Mylly
Anna-Riitta Piilonen • Jari Savola
Päivi Tynjälä • Karl Holm

Ammattikorkeakoulujen
jatkotutkintokokeilu
Käynnistysvaiheen arviointi

**KORKEAKOULUJEN
ARVIOINTINEUVOSTO**

ISBN 951-98446-2-7

ISSN 1457-3121

Kustantaja: Korkeakoulujen arviointineuvosto

Kansi: Juha Ilonen

Taitto: Pikseri Julkaisupalvelut

Tammer-Paino Oy

Tampere 2004

Esipuhe

Ammattikorkeakoulut ja niiden opetus ovat työllistäneet korkeakoulujen arviointineuvostoa sen kahden toimikauden aikana runsaasti. Jo itse järjestelmän vakinaistamisessa 1990-luvun loppupuolella sovellettiin – ensimmäistä kertaa Suomessa – tietyntyypistä korkeakoulujen akkreditointimenettelyä, jossa kehittämismenetelmäksi omaksuttujen kokeilujen tuloksia, toiminnan laatua ja tulevaisuuden kehitysedellytyksiä arviointiin. Tehtävä annettiin silloin ensimmäistä nelivuotiskauttaan toimineelle Korkeakoulujen arviointineuvostolle. Valtioneuvoston toimilupapäätökset ammattikorkeakouluille perustuivat keskeisesti neuvoston toimeenpanemiin arviointeihin. Kun ammattikorkeakoulujen jatkotutkintojen kehittämisen aika tuli, monivaiheisen valmisteluprosessin tuloksena päätettiin soveltaa samantapaista menettelyä: Korkeakoulujen arviointineuvosto sai tehtäväkseen AMK-jatkotutkinto-kokeilun arvioinnin. Opetusministeriö asetti samalla erillisen koordinaatio- ja seurantaryhmän, joka koordinoi kokeilua ja kokoaa systemaattisesti siitä saatavia kokemuksia ja muuta tietoa.

Ammattikorkeakoulujen jatkotutkinnon luominen on epäilemättä osa suomalaisen korkeakoulu-järjestelmän eurooppalaistumisprosessia. Yliopistotutkintoja sopeutetaan samanaikaisesti Bolognan-prosessin vaatimuksiin. Toisesta näkökulmasta AMK-jatkotutkinnoissa on kysymys uudenlaisesta työelämälähtöisestä tutkintomallista, jossa yksi avainasioista on ammattikorkeakoulun, aikuisopiskelijan ja työorganisaation ”kolmikantayhteistyö”. Aikuiskoulutus ja korkeakoulujen tiivistyvä vuorovaikutus toimintaympäristönsä kanssa on laajemminkin selkeästi vahvistuva kehitystrendi, joka näkyy myös uusimmassa valtioneuvoston joulukuussa 2003 vahvistamassa koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa.

AMK-jatkotutkintokokeilun arviointia valmisteli normaalin käytännön mukaisesti arviointineuvoston asettama ohjausryhmä, joka totesi arviointitehtävän monella tavalla poikkeuksellisen vaativaksi. Vaativuutta lisää mm. se, että kokeilukausi on lyhyt, sille asetetut reunaehdot ovat tiukat ja empiiristä tietoa tutkinnon vaikutuksista opiskelijan työuraan tai laajemmin työelämään on mahdollista saada vain rajoitetusti. Ohjausryhmä katsoi kuitenkin, että systemaattisen asiantuntija-arvioinnin avulla on mahdollista tuottaa hyödyllistä tietoa jatkotutkintojen kehittämistä varten sekä tarvittavien korkeakoulupoliittisten ratkaisujen tueksi.

Hanke toteutetaan kahtena arviointina, joista ensimmäinen – kotimaisin asiantuntijavoimin toteutettava – kohdistuu kokeilun käynnistämävaiheeseen, omaksuttuihin koulutus- ja yhteistyömalleihin sekä muihin alkuvaiheen kokeuksiin. Vuoden 2004 lopussa toisen arvioinnin toteuttaa kansainvälinen asiantuntijaryhmä, jonka toivotaan osana analyysiään sijoittavan suomalaisen ratkaisumallin ja saadut kokemukset korkeakoulupolitiikan kansainväliseen kenttään ja sen kehityssuuntiin.

Käsillä oleva arviointiraportti on siis ensimmäinen osa AMK-jatkotutkintokokeilun arviointia. Arviointineuvoston puolesta on erinomaisen hyvä syy lausua arviointiryhmälle kiitokset hyvin suoritetusta ja tehokkaasta työstä. Normaaliin tapaan arviointiryhmä on neuvoston toimeksiannon ja ohjausryhmän kehyksen pohjalta työskennellyt itsenäisesti ja riippumattomasti ja vastaa käsityksistä ja johtopäätöksistä, joihin se on työssään päätenyt.

Jyväskylässä maanantaina 19. tammikuuta 2004

Mauri Panhelainen

Arvioinnin ohjausryhmän puheenjohtaja

Korkeakoulujen arviointineuvoston varapuheenjohtaja

Sisällys

Arviointiryhmä _____	6
1 Kokeilun tavoitteet _____	7
2 Arvioinnin tavoitteet _____	10
3 Arvioinnin toteuttaminen _____	12
4 Koulutuspolitiikka ja ammattikorkeakoulujen strateginen tehtävä _____	14
4.1 Lainsäädäntö ja ammattikorkeakoulun jatkotutkinnon asema korkeakoulukentässä _____	14
4.2 Kokeilun reunaehtojen vaikutus toteutukseen _____	15
4.3 Ammattikorkeakoulujen alueellinen strategia jatkokoulutusohjelmissa _____	17
5 Rekrytointi ja opetussuunnitelma _____	18
5.1 Hakuperusteet _____	18
5.2 Markkinointi _____	19
5.3 Käytetyt valintaperusteet _____	20
5.4 Opetussuunnitelmien toimivuus _____	21
5.5 Suunnitelmissa tapahtuneet muutokset ja niiden syyt _____	22
6 Käytännön toteutukset ja työelämäsuhteet _____	24
6.1 Yleisiä näkökulmia työelämälähtöisyyteen _____	24
6.2 Työelämälähtöisen pedagogiikan toteuttaminen _____	26
6.3 Yleisiä johtopäätöksiä työelämälähtöisyydestä _____	29
6.4 Koulutusohjelmien ydinalueiden kytkentä ammattikorkeakoulujen osaamisaloihin ja t&k-strategioihin _____	30
6.5 Yhteistyörakenteet _____	32
6.6 Opinnäytetyön asema jatkotutkinnossa _____	35
7 Laadunvarmistus nyt ja tulevaisuudessa _____	36
7.1 Laadunhallinnan johdonmukaisuus ja järjestelmällisyys _____	36
7.2 Yhteisöllisyys _____	37
7.3 Monipuolisuus _____	37
7.4 Yhteys ammattikorkeakoulun muuhun laatutyöhön ja laatujärjestelmään _____	38
7.5 Koulutuksen laadunvarmistuksen keskeiset haasteet _____	38
7.6 Resurssit ja henkilökunnan kehittäminen _____	40
7.7 Kehittämisen tarpeet ja menetelmät _____	41
7.8 Taloudelliset resurssit ammattikorkeakoulujen jatkotutkintojen toteuttamiseksi _____	42
8 Jatkotutkinnon erityishaasteita _____	44
8.1 Bolognan-prosessin asettamat haasteet _____	44
8.2 Työelämän kehittämisen haasteet _____	46
8.3 Henkilökohtainen urakehitys ja elinikäinen oppiminen _____	47
9 Suosituksia _____	49
Tiivistelmä _____	51
Sammandrag _____	52
Abstract _____	53

Arviointiryhmä

Puheenjohtaja

Professori **Tauno Kekäle**, Vaasan yliopisto

Jäsenet

Toimitusjohtaja **Tuomas Alasalmi**, Rokua- ja Päivärinnesäätiöt

Koulutuspäällikkö **Johanna Heikkilä**, Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Suunnittelupäällikkö **Päivi Jaatinen**, Satakunnan ammattikorkeakoulu

Koulutuspoliittinen sihteeri **Hanna Myllys**, SAMOK

Projektin johtaja **Anna-Riitta Piilonen**, Helsingin yliopisto

Jatkotutkinto-opiskelija **Jari Savola**, Diakonia ammattikorkeakoulu / SAMOK

Tutkimusprofessori **Päivi Tynjälä**, Jyväskylän yliopisto

Arviointiryhmän sihteeri

Projektituunnittelija Karl Holm, Korkeakoulujen arviointineuvosto

Kokeilun tavoitteet

Ammattikorkeakoulujen jatkotutkintojen valmistelutyön lähtökohtia oli, että ammattikorkeakoulututkintojen päälle rakentuvaa jatkotutkintoa tarvitaan työelämässä ja että tavoitteena on luoda uudenlainen työelämälähtöinen aikuis-koulutustutkinto korkea-asteen koulutukseen. Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden ammattilaisten laajenevalle joukolle katsottiin tarkoituksenmu-kaiseksi luoda oma, akateemisista maisteriopinnoista poikkeava jatkokoulutus-väylä, joka yhdistää heidän jatkokoulutustarpeensa työ- ja elinkeinoelämän ke-hittämistarpeisiin.

Laki (L 645/2001) ammattikorkeakoulun jatkotutkinnon kokeilusta hy-väksyttiin eduskunnassa 20.6.2001, ja se tuli voimaan vuoden 2002 alusta. Kokeilulain mukaan ammattikorkeakoulut saivat aloittaa koulutuksen aikaisin-taan 1.8.2002. Laki on voimassa kolme vuotta 31.7.2005 saakka. Eduskunta edellytti kokeilulain hyväksyessään, että Korkeakoulujen arviointineuvosto ar-vioi sekä kokeiltavaksi hyväksyttävät koulutusohjelmat että kokeilun toteutuk-sen ja tulokset.

Kokeilun tarkoituksena on lain ensimmäisen pykälän mukaan kokemusten saaminen ammattikorkeakoulun jatkotutkinnon kehittämistä varten. Perusteluis-sa todetaan lisäksi, että ”kokeilun avulla hankitaan tietoa ja kokemuksia am-mattikorkeakoulujen jatkotutkintojärjestelmän rakenteesta ja laajuudesta, työ-elämän tarpeista ja työelämäyhteyksistä sekä asemasta korkeakoulututkintojen järjestelmässä”. Tämän vuoksi laissa ei oteta kantaa jatkotutkintojen tutkintoni-mikkeeseen tai asemaan tutkintojärjestelmässä.

Lain mukaan jatkotutkintoon johtavien opintojen tarkoituksena on amat-tikorkeakoulututkinnon ja työelämän kehittämisen asettamien vaatimusten poh-jalta antaa riittävä tieto- ja taitoperusta sekä valmiudet erityistä asiantuntemus-ta vaativissa työelämän kehittämis- ja muissa tehtävissä toimimista varten.

Ammattikorkeakoulujen jatkotutkinto on työelämälähtöinen. Koulutusoh-jelman keskeinen osa on ammatillinen opinnäytetyö. Se on luonteeltaan työelä-män kehittämistehtävä, joka perustuu työelämän todellisen ongelman tutkimi-seen ja työelämän kehittämiseen. Kehittämistehtävä toteutetaan yhdessä työ-elämän, ensisijaisesti oman työpaikan kanssa. Tavoitteena on, että ammattikor-keakoulujen jatkotutkinnosta voi kehittyä korkeatasoinen ammatillinen jatko-tutkinto, jossa aikuisopiskelija voi elinikäisenä oppijana hyödyntää työelämässä hankittua kokemusta ja joka myös suoritetaan useimmiten työssäkäynnin ohes-sa ja siihen kiinteästi liittyen. Jatkotutkinto poikkeaa siten luonteeltaan selvästi esimerkiksi yliopistojen maisteriopinnoista sekä luonnollisesti myös tieteellisistä jatkotutkinnoista.

Kokeilun piiriin tulevat koulutusohjelmat määrittyivät tiukassa poliittisessa ohjauksessa. Hallituksen lakiesityksen perusteluissa todettiin, että kokeiluohjelmaan valittavien alojen ja koulutusohjelmien tulee muodostaa riittävän monipuolinen kokonaisuus kokemusten ja tulosten arvioimiseksi. Saatujen kokemusten perusteella tehdään päätökset ammattikorkeakoulujen jatkotutkintojen asemasta ja jatkotutkintopolitiikasta. Laissa tai sen perusteluissa ei suoraan nimetä kokeiluun kuuluvia aloja, mutta perusteluissa todetaan, että kokeilu käynnistetäisiin aloilla, joilla työelämän nopean kehityksen ja kansainvälistymisen johdosta henkilöstön jatkokoulustarve ja nykyisen osaamisen uudistaminen on kiireisin. Tällaisiksi aloiksi perusteluissa mainitaan arvioidun kauppa ja hallinto, tekniikka ja terveydenhuolto.

Kokeiluun otettavista koulutusohjelmista perusteluissa todettiin, että niiden valinnassa painotetaan ammattikorkeakoulujen tehtävää pk-yritysten sekä hyvinvointipalvelujen henkilöstön osaamiseen ja näiden alojen kehitysedellytysten vahvistamisessa. Eduskunnan sivistysvaliokunta hyväksyi näiden alojen sisällyttämisen kokeiluun, mutta kiinnitti huomiota siihen, että sosiaaliala ei ollut mukana hallituksen suunnitelmissa. Valiokunta piti välttämättömänä, että myös sosiaaliala liitetään kokeiluun, jolloin yhtenä ammatillisena tehtäväalueena olisi terveydenhuollon ja sosiaalialan muodostama kokonaisuus. Samalla sivistysvaliokunta viittasi siihen, että näiden alojen osaamista tarvitaan rinnakkain myös terveysalalle ehdotetussa vanhustenhuollon, mielenterveystyön ja päihde- ja huumetyön toiminta-alueilla.

Kokeilu päätettiin aloittaa lain perusteluissa mainituilla kolmella koulutus-alalla. Hallituksen linjaamat koulutusohjelmat saivat varsin tarkasti ja kapeasti rajatut nimet. Toisaalta eduskunnan lisäyksenä kokeiluun tuli koko sosiaalialan kattava koulutusohjelma.

Kokeiluun kuuluvat koulutusohjelmat päätettiin määritellä seuraavasti:

hallinto ja kauppa (yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala)

– pk-sektorin yrittäjyyden ja liiketoimintaosaamisen koulutusohjelma

sosiaali- ja terveysala (sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala)

– sosiaalialan koulutusohjelma

– terveyden edistämisen ja ehkäisevän työn koulutusohjelma

– ikääntyvien ja pitkäaikaisspotilaiden hoidon koulutusohjelma

tekniikan ja liikenteen ala

– hyvinvointitekniikan koulutusohjelma (yhteistyössä terveysalan kanssa)

– korjaus- ja täydennysrakentamisen koulutusohjelma

– osaamisen johtamisen koulutusohjelma (täydentävä haku 2002)

Laissa säädettiin myös kokeiluluvan myöntämisedellytykset, kokeiluhakemuksen arvioinnissa huomioon otettavat yleiset tekijät ja koulutukseen hakeutuvan opiskelijan kelpoisuusvaatimukset. Kokeilua varten on käytössä noin 300 vuositista aloituspaikkaa eli kokeilun aikana koulutuksen voi aloittaa yhteensä 900 opiskelijaa.

Molemmilla hakukierroksilla käytetyt yleiset arviointiperusteet olivat samat:

- kokeiluhankkeen tavoitteet
- koulutus- ja työvoimatarve
- yhteydet työelämään
- tutkimus- ja kehitystyö asianomaisella ja tai jatkotutkintoa tukevalla koulutusosalalla
- koulutuksen laatu

Korkeakoulujen arviointineuvosto päätti kokouksessaan 25.11.2002 käynnistää ammattikorkeakoulujen jatkotutkintokokeilun arviointiprojektin asettamalla projektille ohjausryhmän, johon kuuluvat arviointineuvoston jäsenistä puheenjohtajana rehtori Mauri Panhelainen Jyväskylän ammattikorkeakoulusta sekä varapuheenjohtajana Ritva Paulin Turun ammattikorkeakoulusta. Muiksi jäseniksi ohjausryhmään nimettiin professori (emer.) Matti Parjanen Tampereen yliopistosta, tutkimusjohtaja Vuokko Lohiniva Rovaniemen ammattikorkeakoulusta, yliopettaja Jouko Lähteenmäki Tampereen ammattikorkeakoulusta, yliopettaja Riitta Rissanen Pohjois-Savon ammattikorkeakoulusta, koulutuspoliittinen sihteeri Hanna Myllys SAMOK:sta, jatkotutkinto-opiskelija Jari Savola DIAKsta, henkilöstöjohtaja Mikko Luoma Metso Oyj:stä sekä sosiaali- ja terveysjohtaja Sakari Möttönen Jyväskylän kaupungilta. Ohjausryhmän sihteerinä toimii Korkeakoulujen arviointineuvoston projektisuunnittelija Karl Holm.

2

Arvioinnin tavoitteet

Jatkotutkintokokeilun arvioinnin lähtökohdat ja tavoitteet perustuvat kokeilulakiin. Myös kokeiluhakemusten arvioinnille määritellyt laatutekijät tulee ottaa huomioon soveltuvin myös itse kokeilun arvioinnissa. Lisäksi kokeilun arviointia ohjaa eduskunnan ilmaisema tavoite hyödyntää jo kokeilun toimeenpanon aikana kertyvää aineistoa ja hyviä käytäntöjä. Kokeilun yleisinä tavoitteina on hankkia tietoa ja kokemuksia

- ammattikorkeakoulujen jatkotutkintojärjestelmän kokeilumallista, rakenteesta ja laajuudesta,
- työelämän tarpeista suhteessa jatkotutkintoihin,
- jatkotutkintokoulutuksen työelämäyhteyksistä, sekä
- asemasta korkeakoulututkintojen järjestelmässä.

Saatavien kokemusten ja toteuttavien arviointien tulosten perusteella tehdään johtopäätöksiä ammattikorkeakoulujen jatkotutkintojen asemasta ja laajemmin korkeakoulututkintojen järjestelmän kehittämisestä. Kokeilun arvioinnin ja sillä tuotettavan tiedon tehtävänä on tukea tätä päätöksentekoa.

Arvioinnin toteutustapaa ohjaa lain perusteluissa oleva maininta siitä, että arviointineuvosto laatii arvion jatkotutkintokokeilusta vuosina 2003 ja 2004. Eduskunnan sivistysvaliokunta korosti omassa mietinnössään kokeilukauden aikaista arviointia ja totesi, että ”kokeilun kuluessa tehtävän arvioinnin tulokset on hyödynnettävä niin, että syntyvät hyvät käytännöt voidaan tehokkaasti levittää koulutuksen ja työelämän kehittämiseksi.”

Arvioinnin yleiset tavoitteet

Jatkotutkintokokeilun arviointiprojektin tavoitteena on (a) tuottaa empiirisesti perusteltu kokonaisnäkemys ammattikorkeakoulujen jatkotutkintojen kokeilusta ja sen toimeenpanosta sekä (b) tuottaa korkeakoulupoliittista päätöksentekoa varten monipuolista ja riittävää arviointitietoa kokeilun tavoitteiden saavuttamisesta.

Väliarvioinnin tavoitteet

Väliarvioinnin erityisinä tavoitteina on arvioida kokeilun lähtökohtia ja käynnistymisvaihetta, jolloin arvioinnin painopisteinä ovat koulutuksen kysyntä ja muu työelämäuullottuvuus, koulutusohjelmien laadunvarmistusjärjestelmät sekä koulutuksen toteutukseen liittyvät organisointimallit ja suunnitellut koulutusprosessit. Lisäksi erityisenä tavoitteena on välittää hyviä käytänteitä.

Loppuarvioinnin tavoitteet

Loppuarvioinnissa arvioidaan kokeilua ja sen tavoitteiden toteutumista kokonaisuutena, jolloin painopisteinä ovat sekä jatkotutkinnoille että kokeilulle asetettujen laadullisten ja korkeakoulupoliittisten tavoitteiden toteutuminen, jatkotutkinnon merkitys ja asema tutkintojärjestelmässä sekä jatkotutkintokokeilua ohjannut korkeakoulupolitiikka.

Väliarvioinnin keskeisiä kohteita ovat:

- työelämän tarpeet ja jatkotutkintokoulutuksen kysyntä
- suunnitelmien pohjalta laaditut koulutusmallit
- työelämän ja ammattikorkeakoulun yhteistyö koulutuksessa
- opetussuunnitelman laadinta sekä opetus- ja oppimisprosessit
- tutkintorakenteen suunnittelu ja toimivuus
- opiskelijarekrytointi ja valintamenettelyt
- opiskelijoiden ohjaus, tiimi- ja yksilötyöskentely
- pedagogiset ja käytännön järjestelyt suhteessa opiskelijoiden työ- ja elämäntilanteeseen, erityisesti työelämän kehittämistehtävän toteutus
- koulutusohjelman laadunvarmistusmenetelmät ja laadun arviointi.

Loppuarvioinnin keskeisiä kohteita ovat:

- kokeilulle asetettujen tavoitteiden toteutuminen
- työelämän tarpeet ja koulutuksen kysyntä
- jatkotutkintokokeilun rakenne, laajuus ja työelämävastaavuus
- ammattikorkeakoulun jatkotutkinnon asema korkeakoulujärjestelmässä
- kokeilua ohjannut korkeakoulupolitiikka ja sen yhteydet kansainväliseen kehitykseen
- peilata vuonna 1999 tehdyissä raporteissa esitettyjä työelämän tarpeita.

3

Arvioinnin toteuttaminen

Ammattikorkeakoulujen jatkotutkintokokeilun arvioinnin ohjausryhmä määritteli projektisuunnitelmassa arvioinnin käytännön toteutuksen niin, että valittu arviointiryhmä sai päättää lopullisesti arviointimetoista. Projektisuunnitelmassa ei määritelty lopullisesti esimerkiksi itsearvioinnin tarvetta tai toteutustapaa. Arviointiryhmä päätti suorittaa arvioinnin siten, että ensimmäisen kokeilulukuvuoden aikana aloittaneiden koulutusohjelmien 'kevyttä' itsearviointia seurasivat alakohtaiset keskustelut, joita vielä täydennettiin teemahaastatteluilla.

Aluekohtaiset keskustelut toteutettiin siten, että koulutusohjelmat jaettiin maantieteellisesti neljään ryhmään¹. Kyseiset ryhmät saivat itsenäisesti päättää, millä tavoin keskustelisivat ja raportoivat arviointiryhmälle 7.11.2003 mennessä. Keskustelujen ytimenä oli arvioida ja priorisoida itsearvioinnin havaintoja ja nostaa esiin teemoja, joita esimerkiksi olivat hyvät käytänteet tai asioiden yhtenäisyys sekä etsiä yhteisiä korjausehdotuksia mahdollisiin ongelmakohtiin.

Teemahaastattelut toteutettiin neljänä joulukuun päivänä. Haastattelujen teemat olivat: opetussuunnitelmat ja opiskelijarekrytointi, käytännön toteutus ja työelämäyhteistyö, laadunvarmistus sekä korkeakoulupolitiikka ja jatkotutkintokokeilu. Haastatteluissa oli mukana koko arviointiryhmä ja haastatteluun osallistui kaiken kaikkiaan 42 henkilöä, jotka edustivat laajasti sekä korkeakouluja, liittoja että valtion keskushallintoa.

¹ Jatkotutkintokokeilun käynnistysvaiheen arviointiin osallistuvat koulutusohjelmat jaetaan maantieteellisesti neljään alueeseen:

Etelä

- Helsingin liiketalouden AMK (pk-sektorin yrittäjyys ja liiketoimintaosaaminen)
- Diakonia AMK (sosiaaliala)
- Hämeen AMK (korjaus- ja täydennysrakentaminen)

Länsi

- Tampereen AMK (pk-sektorin yrittäjyys ja liiketoimintaosaaminen)
- Pirkanmaan AMK (ikääntyvien ja pitkäaikaispotilaiden hoito)
- Turun AMK (ikääntyvien ja pitkäaikaispotilaiden hoito)
- Satakunnan AMK (ikääntyvien ja pitkäaikaispotilaiden hoito; hyvinvointitekologia)

Itä

- Lahden AMK (pk-sektorin yrittäjyys ja liiketoimintaosaaminen)
- Mikkelin AMK (pk-sektorin yrittäjyys ja liiketoimintaosaaminen)
- Kymenlaakson AMK (terveyden edistäminen ja ehkäisevä työ)
- Pohjois-Savon AMK (hyvinvointitekologia)

Pohjoinen

- Kemi-Tornion AMK + Oulun seudun AMK + Rovaniemen AMK (terveyden edistäminen ja ehkäisevä työ)
- Oulun seudun AMK (korjaus- ja täydennysrakentaminen)
- Seinäjoen AMK + Kemi-Tornion AMK (sosiaaliala)

Ammattikorkeakoulujen jatkotutkintokokeilun käynnistysvaiheen arvioinnin aikataulu:

- aloitusseminaari 17.9.2003
- itsearviointi valmiina 21.10.2003
- aluekohtaiset keskustelut, raportointi 7.11.2003
- teemahaastattelut / keskustelut 1.–3.12. ja 8.12.2003
- raportin kirjoittaminen joulukuu 2003
- raportin viimeistely, taitto ja painatus tammikuu 2004.

4

Koulutuspolitiikka ja ammattikorkeakoulujen strateginen tehtävä

4.1 Lainsäädäntö ja ammattikorkeakoulun jatkotutkinnon asema korkeakoulukentässä

Suomen virallinen korkeakoulupolitiikka on sitoutunut vahvasti rakentamaan suomalaista korkeakoululaitosta duaalimallin pohjalta. Vastavahvistettu Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma 2003–2008 asettaa tavoitteeksi ammattikorkeakoulututkinnon ja yliopistotutkinnon säilyttämisen ja vahvistamisen erillisinä ja omaleimaisina vaihtoehtoina. Yliopiston tehtävä on tutkimus ja siihen perustuva korkein opetus eli tieteellisten tutkimusvalmiuksien opettaminen. Ammattikorkeakouluille on ammattikorkeakoululainsäädännössä (351/2003) annettu tehtäväksi *työelämän tarpeista lähtevän korkeamman opetuksen antaminen, soveltavan työelämää palvelevan tutkimus- ja kehittämistoiminnan toteuttaminen ja oman alueen kehittäminen*.

Suomi on nk. Bolognan asiakirjassa sitoutunut muiden EU:n valtioiden mukana kehittämään kaksiportaista korkeakoulututkintoa. Bolognan-prosessi on yhdessä duaalimalliin sitoutumisen kanssa nostanut esiin kysymyksen eri korkeakoulusektoreilla suoritettujen tutkintojen tuottamasta kelpoisuudesta ja opiskelijan mahdollisuudesta siirtyä korkeakoulusektorilta toiselle. Suomalaisen ammattikorkeakoulun perustutkinnon ja jatkotutkinnon yhdistetty laajuus on varsin lähellä tiedekorkeakoulun maisteritutkinnon laajuutta ja puhtaasti opintoviikkomääräisenä arvioiden jopa sen yli. Jo kokeilun käynnistysvaihe on nostanut mukaan keskusteluun sektorilta toiselle siirtymisen mahdollisuuden. Tämä johtuu mm. siitä, että kokeilun ensimmäisillä hakukierroksilla ammattikorkeakoulun jatkotutkinnot kiinnostivat myös tiedekorkeakouluista valmistuneita, jopa tohtoreita.

Jatkotutkintokokeilun käynnistysvaiheessa on koettu suureksi ongelmaksi jatkotutkinnon suorittaneiden *nimikkeen ja jatkotutkintoon liittyvien kelpoisuuksien määrittelyn puuttuminen*. Tämä on vastaajien mielestä haitannut merkittävästi rekrytointia. Nimikkeen ja kelpoisuusmäärittelyn puute tulisikin korjata mahdollisimman nopeasti. Toisaalta on ollut viitteitä siihen, että nimikkeen ja muodollisen pätevyyden epävarmuudet eivät ole haitanneet koulutusohjelmiin rekrytoituneiden motivaatiota. Myöskään ei ole tarkkaa tietoa siitä, kuinka moni jätti kokonaan hakeutumatta jatkotutkinto-opiskelijaksi tilanteen epäselvyyden takia. Samoin lakitekstissä koulutusohjelmien keskeiseksi osioksi rakennettu työ-

elämän kehittämistehtävä² vaikuttaa nimikkeenä epäonnistuneelta. Arviointiraporttien perusteella tehtävän painotukset näyttivät olleen pikemminkin yksittäisen työpaikan kuin yleisemmällä tasolla työelämän kehittämisessä, jopa niin että rekrytoidulta on joissakin ohjelmissa vaadittu kehittämistehtävään soveltuva ”yrityskummi” jo rekrytointivaiheessa. Nämä tehtävät ovat myös sittemmin saattaneet vaikuttaa koko koulutuksen sisältöön. Tämä on koulutuksen vahvuus silloin, kun tehtävät kytketään yleisempään teoriaan. Jos tätä kytkentää ei kuitenkaan tapahdu, vaarana on koulutuksen kapea-alaistuminen.

Jatkotutkintokokeilun ajankohta koettiin itsearviointeissa onnistuneeksi ja *jatkotutkinnon syntymistä pidettiin tärkeänä koko korkeakoulujärjestelmän kannalta*. Jatkotutkinnoista uskottiin olevan tukea mm. opettajien työelämäyhteyksien varmistamiseen, ammattikorkeakoulujen kolmen perustehtävän integroimiseen ja kansainvälisten, kansallisten ja alueellisten strategioiden toimeenpanoon. Nämä tavoitteet eivät kuitenkaan näytä toteutuneen kovinkaan laajasti vielä tässä vaiheessa kokeilua. Opettajien työelämäyhteyksien yleisin ilmeneismuoto näytti olevan opiskelijan opinnäytetyöhön liittyvä opettajan, opiskelijan ja työpaikan edustajan kokoontuminen. T&k-strategia näytti arviointien mukaan elävän useissa ammattikorkeakouluissa omaa jatkotutkinnoista erillistä elämäänsä. Verkostomaisissa toteutuksissa, joissa sinänsä oltiin ehkä päästy lähemmäs kansallista osaamisstrategiaa vastuualuejakoineen, olivat taas toteutuskustannukset vastaajien mielestä keskimääräistä korkeammat. Aikuisopiskelijoita on arviointien mukaan vaikeampaa saada mukaan kansainvälisiin hankkeisiin ja vaihtoon kuin nuorten koulutuksen opiskelijoita, ja rahoitus taas jarruttaa kansainvälisten osaajien käyttöä opettajina.

4.2 Kokeilun reunaehtojen vaikutus toteutukseen

Yhtenä kokeilulaisissa mainittuna ehtona koulutusohjelmiin hakeutumiselle on ollut ammattikorkeakoulututkinto ja sen jälkeinen kolmen vuoden työkokemus. Tämä on vaikeuttanut – ja vaikeuttanee vielä jonkin aikaa jatkossakin – rekrytointia. Tutkintoaan ammattikorkeakoulututkinnoksi korottaneet aikuisopiskelijat eivät ole useissa tapauksissa olleet hakukelpoisia pitkästä työkokemuksestaan huolimatta. Useimmat koulutusohjelmat kertoivat hylänneensä tämän kriteerin takia jopa yli puolet muuten hyvistä hakijoista, ja siten opiskelijaryhmät ovatkin useissa ohjelmissa muodostuneet pieniksi. Haastateltavat *kannattivat kuitenkin lähes poikkeuksetta työkokemusvaatimusta sinänsä* ja pitivät yleisesti

² Tulemme jatkossa tässä raportissa käyttämään sanaa ”opinnäytetyö” koska mielestämme ”kehittämistehtävä” sanana luo kuvaa jonka mukaan ko. tehtävät olisivat jatkotutkinnon päätaivoite vaikka ne oikeammin ovat osa tutkinnon tavoitteiden saavuttamisen pedagogiikkaa. Ammattikorkeakoulut puhuvat kuitenkin lähes poikkeuksetta kehittämistehtävästä.

kolmen vuoden työkokemusvaatimusta kohtuullisena. Työkokemusta pidettiin mm. aikuispedagogiikan mahdollistajana. Arvioinnissa pohdittiin myös, voitaisiinko äskettäin tutkintonsa opisto- tai keskiasteen tai ammatillisen korkea-asteen tutkinnosta AMK-tutkinnoksi korottaneiden osalta poiketa tutkinnon jälkeisen työkokemuksen vaatimuksesta, mikäli heillä on riittävän pitkä työkokemus alalta.

Eduskunnan sivistyspoliittisen ministeriryhmän määrittelemistä kapeista koulutusohjelmanimikkeistä huolimatta suurin osa kuulluista koulutusohjelmissa ilmoitti pystyneensä suuntaamaan koulutusta alueellisten tarpeiden mukaan niin että ”kokeilun ohjelmien osaamisprofiilit ovat hyvinkin omaleimaisia”. Jatkossa nousee mielenkiintoiseksi kysymys siitä, kuinka monelle *koulutusohjelmalle alaa kohti kullakin maantieteellisellä alueella löytyy hakijoita*. Näin ollen saattaa olla vaara, että koulutusohjelmista tulee kertaluonteisia tai lyhytikäisiä ja sen vuoksi jatkossakin suhteellisen kalliita.

Toinen ongelma, johon tiukat koulutusohjelmarajaukset ovat johtaneet, on se että esim. hyvinvointiteknologiaohjelmaan hakeutuneille tekniikan taustan omaaville joudutaan antamaan hyvinvointialan opintoja ja päinvastoin, jolloin alun alkaenkin pienet ryhmäkoot on vielä jouduttu puolittamaan. Näkemys useissa arviointikeskusteluissa oli, että tällaiset kapeat *koulutusohjelmamäärittelyt pakottavat kansallisella tasolla jakamaan tehtäviä edelleen ja erikoistumaan*. Itsearviointiraporteissa ei luonnollisestikaan voitu ottaa kantaa niiden koulutusalojen mahdollisuuksiin ja tarpeisiin, joille ei oltu myönnetty kokeilulupaa.

Lähes kaikki koulutusohjelmat ovat olleet pettyneitä rahoituksen tasoon. Ammattikorkeakoulut ovat kuitenkin olleet kiinnostuneita kokeilemaan jatko-tutkintojen järjestämistä ja sijoittaneet useissa tapauksissa paljonkin omaa ”ir-rallista” rahaa kokeilukierroksille. Jotta ammattikorkeakoulun muut tehtävät eivät kärsisi ja koska on hyvinkin mahdollista, että monilla alueilla joudutaan ohjelmien orientaatioita jatkuvasti muuttamaan alueellisten työelämän vaatimusten nopeasti muuttuessa, *tulisi jatkotutkinnon rahoituksen olla perustutkintoa selvästi korkeampi*. Nykyisellään ammattikorkeakoulut ovat joutuneet tinkimään uusien ideoiden toteuttamisesta esimerkiksi pedagogiikan kehittämisen ja etä-opetusmateriaalien kehittämisen osalta.

4.3 Ammattikorkeakoulujen alueellinen strategia jatkokoulutusohjelmissa

Useimmat koulutusohjelmat arvioivat pystyneensä suuntaamaan jatkotutkinto-koulutusohjelmansa alueensa tarpeisiin. Kysymys kuuluu kuitenkin, miten hyvin koulutusohjelmien keskeinen työkalu, ”opinnäytetyönä tehtävä työelämän kehittämistehtävä” palvelee koko alueen työelämän kehittymistä. Itsearviointiraporteista syntyy vahva vaikutelma siitä, että nämä opinnäytteet ovat varsin yksilökohtaisia ja yksittäistä yritystä palvelevia. Ne eivät näyttäisi olevan ainakaan kovin kiinteässä yhteydessä ammattikorkeakoulun omaan t&k-strategiaan, saati maakunnallisiin ja alueellisiin kehittämisstrategioihin. Joissakin ammattikorkeakouluissa jatkotutkinto-opiskelijat ja heidän opinnäytetyönsä oli kytketty onnistuneesti ammattikorkeakoulun omiin aluetta kehittäviin t&k-projekteihin. Tämän kaltaisen toiminnan pitäisikin olla strategisesta näkökulmasta tarkasteltuna mahdollista useammassa ohjelmassa. Ammattikorkeakoulujen tietynasteinen omavaraisuus opinnäytetöiden aiheissa osana omaa t&k-toimintaohjelmaa mahdollistaisi opiskelijalle hänen niin halutessaan riippumattomuuden omasta työpaikastaan.

5

Rekrytointi ja opetussuunnitelma

5.1 Hakuperusteet

Jatkotutkintokokeilua ohjaava laki määrittelee hakukelpoisuuden kriteereiksi soveltuvan ammattikorkeakoulututkinnon tai muun soveltuvan korkeakoulututkinnon ja vähintään kolmen vuoden työkokemuksen korkeakoulututkinnon suorittamisen jälkeen (L641/01).

Koulutusohjelmien itsearvioinnit nostivat esiin rekrytointia haitanneina tekijöinä sekä vaaditun työkokemuksen että tutkinnon. Lisäksi rekrytointia rajavina seikkoina mainittiin joidenkin koulutusohjelmien suppea suuntautuminen ja jatkotutkinnon monille paikkakunnille sijoittuva toteutus.

Jos kolmen vuoden työkokemusvaatimusta tarkastellaan vain kokeilun toteuttamisen ajankohdasta ja siihen liittyvän potentiaalisten hakijoiden määrän näkökulmasta käsin, sitä voi pitää kovana ja kokeilua selvästi rajoittavana tekijänä. Työkokemusvaatimuksen koettiin pienentäneen selvästi hakijamääriä. Pienet hakijamäärät ovat merkinneet useille ammattikorkeakouluille mm. lisähakujen järjestämistä ja vajaita opiskelijaryhmiä. Nämä taas tarkoittavat ammattikorkeakouluille mm. taloudellisia lisärasitteita. Pienet hakijamäärät saattavat myös vääristää mielikuvia, joita syntyy jatkotutkintojen tarpeellisuudesta ja kysynnästä suomalaisessa yhteiskunnassa.

Lähes kaikissa itsearvioinneissa pidettiin lakiin kirjattua kolmen vuoden työkokemusvaatimusta tutkinnon suorittamisen jälkeen tässä vaiheessa liian kovana. Vaatimus jätti arvioiden mukaan runsaasti hyviä kouluttautumishalukkaita hakijoita haun ulkopuolelle. Hakijoissa oli mukana useita korkeakoulututkintonsa aikuiskoulutuksena suorittaneita laajan ja pitkän työkokemuksen omaavia henkilöitä, joilla kuitenkin ei ollut riittävää määrää työkokemusta ammattikorkeakoulututkinnon suorittamisen jälkeen. Työkokemusvaatimuksen nähtiin jopa olevan ristiriidassa aikuiskoulutuksen toimintaidean ja tavoitteiden kanssa. Työkokemusvaatimuksen koettiin antavan tulevassa kahden syklin korkeakoulumallissa yliopiston erilaisille muuntokoulutusohjelmille ja maisteriohjelmille ammattikorkeakoulun jatkotutkinnon näkökulmasta katsottuna ansaitsemattoman kilpailuedun, koska yliopisto-ohjelmiin pääsemiseksi ei ainakaan toistaiseksi edellytetä työkokemusta.

Jos tarkastelunäkökulmaksi otetaan kokeilun ajankohdan sijasta työkokemuksen merkitys jatkotutkinnon tavoitteiden saavuttamiselle, vaadittua työkokemuksen määrää voi pitää hyvinkin perusteltuna. Kokeilulain mukaan jatkotutkinto-opintojen tavoitteena on ammattikorkeakoulututkinnon ja työelämän kehittämisen asettamien vaatimusten pohjalta antaa riittävä tieto- ja taitoperus-

ta sekä valmiudet erityistä asiantuntemusta vaativissa työelämän kehittämis- ja muissa tehtävissä toimimista varten. Vaikka itsearviointeissa työkokemusvaatimus nähtiin pääsääntöisesti rekrytointia rajoittaneena tekijänä, pidettiin sitä kuitenkin myös välttämättömänä ammattikorkeakoulun jatkotutkinnon onnistuneelle suorittamiselle ja sen nähtiin mahdollistavan aikuispedagogisten mallien käytön opetuksessa. Kokeilun onnistuneen toteuttamisen kannalta itsearvioinneissa pidettiin myös tärkeänä sitä, että opiskelijoiksi oli saatu hyvää ja kokenutta väkeä.

Onkin pohdittava, mikä työkokemuksen merkitys on jatkotutkinnoissa menestymisen ja tavoitteiden saavuttamisen kannalta. Onko tavoitteiden saavuttamisen kannalta oleellista se, että koko vaadittava työkokemus sijoittuu korkeakoulututkinnon suorittamisen jälkeiseen aikaan? Tavoitellaanko tutkinnon jälkeen kerätyllä työkokemuksella sitä, että on testattu koulutuksessa saatuja taitoja käytännön työelämässä? Jos kuitenkin työkokemusvaatimuksella tavoitellaan työelämän tuntemusta yleensä, tai jopa tuoretta työelämäntuntemusta, ei vaatimus sen sijoittumisesta kokonaisuudessaan tutkinnon suorittamisen jälkeiseen aikaan ole välttämättä perusteltu. Ajantasaisen työelämäkokemuksen turvaisi riittävästi vaatimus siitä, että tietty osa työkokemuksesta olisi hankittu esim. viimeisen viiden vuoden sisällä.

Vaikka tutkintovaatimus karsikin työkokemukseltaan hyviä opistoasteen tutkinnon tai ammatillisen korkea-asteen tutkinnon suorittaneita hakijoita, varsinaista kritiikkiä tutkintovaatimusta kohtaan ei esitetty. Arvioinneissa päinvastoin todettiin tutkintovaatimuksen takaavan sen, että hakijalla on hallinnassaan perustutkinnon pohjalta oman koulutusalan menetelmälliset ja substanssiin liittyvät perusasiat. Tutkintovaatimuksesta kiinnipitäminen olisikin nähtävä tärkeänä ammattikorkeakoulun jatkotutkinnon ja koko ammattikorkeakoulujärjestelmän uskottavuuden kannalta. Aikaisemman opistoasteen ja ammatillisen korkea-asteen tutkinnon suorittaneille on luonnollisesti turvattava joustava mahdollisuus päivittää tutkintonsa ammattikorkeakoulututkinnoksi ja edetä sitä kautta jatkotutkintoon.

5.2 Markkinointi

Arviointiraporteissa todettiin opiskelijarekrytointimarkkinoinnin keskeiseksi ongelmaksi jatkotutkinnon huono yleinen tunnettuus. Tästä syystä jatkotutkintojen opiskelijarekrytointi olikin erittäin haastavaa. Ammattikorkeakoulut olivat käyttäneet markkinoinnissaan monipuolisia keinoja: lehti-ilmoittelua, www-sivuja, lehtiartikkeleita, suoria yhteydenottoja yrityksiin ja työelämän eri yhteisöihin, alumnipostitusta jne. Opiskelijarekrytointissa ei tehty raporttien perusteella ammattikorkeakoulujen välistä merkittävää yhteistyötä. Yhteismarkkinoinnista raportoivat ainoastaan ne ammattikorkeakoulut, jotka toteuttivat yhteistä koulutusohjelmaa. Suorat kontaktit (yrityskontaktit, alumnikontaktit) rajoituivat raporttien mukaan pääasiassa ammattikorkeakoulun omalla alueella sijaitseviin yrityksiin ja omasta ammattikorkeakoulusta valmistuneisiin alum-

neihin. Myös lehtimainonta painottui Helsingin Sanomissa mainostamista lukuun ottamatta alueen omiin lehtiin.

Ammattikorkeakouluja on koko niiden olemassaoloajan markkinoitu ensisijaisesti alueellisina toimijoina. Tämä heijastuu myös jatkotutkintojen kokeilu-aikaisessa markkinoinnissa. Alueellinen lähtökohta tulee kuitenkin jatkossa mielenkiintoiseksi. Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa vuosille 2003-2008 on kaavailtu jatkotutkintojen aloittajamääräksi 2000 vuosialoituspaiikkaa. Samanaikaisesti tavoitteena on estää ammattikorkeakoulujen eriarvoistuminen jatkotutkintojen toteuttamisessa, mikä tarkoittanee käytännössä jatkotutkintolupien jakamista kaikkiin tai ainakin lähes kaikkiin ammattikorkeakouluihin. Käytännössä tämä tarkoittaa keskimäärin 70 jatkotutkintoaloituspaikkaa/ammattikorkeakoulu. Vaikka keskimääräistä aloituspaikkamäärää voi pitää kohtuullisena, ei yksittäinen ammattikorkeakoulu pysty välttämättä tarjoamaan kaikkia omalla alueellaan tarvittavia jatkotutkintoja. Haasteeksi voidaankin nähdä se, miten ammattikorkeakoulut pystyvät suunnitellulla aloituspaikkamäärällä kattamaan valtakunnallisesti työelämän osaamistarpeet. Miten ammattikorkeakoulut pystyvät jatkossa ponnistamaan omalla erikoisosaamisellaan valtakunnallisen markkinoinnin ja rekrytoinnin tasolle? Haasteena on nähtävä ammattikorkeakoulujen yhteistyön lisääminen niin, että päästään tekemään ammattikorkeakoulukohtaisia profiloituneita, joiden kautta avautuvat kokonaisuutta palvelevan työnjaon mahdollisuudet ja sitä kautta valtakunnalliset opiskelijamarkkinat.

5.3 Käytetyt valintaperusteet

Opiskelijoiden valinta jatkotutkintoihin tapahtuu erillishaun kautta ja päätösvalta tarkemmista valintaperusteista ja opiskelijoiden valinnasta on ammattikorkeakoululain perusteella yksittäisillä ammattikorkeakouluilla. Lainsäädännön mukaan hakuajan puitteissa hakeneisiin on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita. Valintaperusteiden tehtävänä on auttaa valitsemaan hakukelpoisista hakijoista sellaiset henkilöt, joilla arvioidaan olevan parhaat edellytykset ja ominaisuudet selvitä tulevista opinnoista.

Ammattikorkeakoulut olivat sisällyttäneet valintaperusteisiinsa monia osatekijöitä, mm. todistuspisteet, työkokemuspisteet ja haastattelut, joita kaikkia voi pitää hyvin perinteisinä. Useat ammattikorkeakoulut olivat käyttäneet valintaperusteena myös ennakkotehtävää. Se oli luonteeltaan usein opinnäytetyönä tehtävän työelämän kehittämistehtävän kuvaus tai suunnitelma. Ennakkotehtäviä arvioitiin mm. siltä pohjalta, miten hyvin ne tukivat hakijan työuraa ja osaamisen kehittymistä, miten hyvin aihe sopi tutkimus- ja kehittämiskohteeksi ja miten toteutuskelpoinen ja tutkimuksellinen tehtävä oli. Lisäksi arviointikriteerinä käytettiin kehittämishankkeen alustavaa projektisuunnitelmaa, johon yritys oli sitoutunut tai joka liittyi kiinteästi hakijan omaan yritysideaan. Hakija saattoi saada jopa yli kolmanneksen valintakokeen pisteistä kyseisen ennakkotehtävän pohjalta.

Edellä kuvatun ennakkotehtävän roolin oikeutusta valintaprosessissa on syytä pohtia tarkemmin. Sen takana on ilmeinen oletus, että hakijalla on työpaikka tai hänellä on vakaa aikomus ryhtyä yrittäjäksi. Lisäksi hakijalle luetaan eduksi se, että hänellä on koulutusmyönteinen työnantaja, joka on halukas tukemaan työntekijänsä kouluttautumista ja sitoutumaan kehittämistehtävän toteuttamiseen.

Työelämäkytkennän voimakas korostaminen on sinänsä jatkotutkintokokeilun tavoitteiden mukainen. Edellä kuvatun kaltainen kytkentä pakottaa kuitenkin kysymään, onko tässä käytännössä luotu valintaperusteilla kahden laissa mainitun hakukelpoisuusperusteen (tutkinto, työkokemus) rinnalle kolmas, joka on työllisyys? Opiskelija hakeutuu koulutukseen useista syistä: hän haluaa kehittää osaamistaan, hän haluaa parantaa työasemaansa nykyisessä työpaikassaan tai hän saattaa tavoitella lisäkoulutuksella työpaikan vaihdosta. Valintaperusteet tulisikin laatia niin, että ne takaavat jatkotutkintoa haussa riippumattomuuden siitä, onko hakijalla työpaikka vai ei. Hakijalle pitäisi myös taata hänen niin halutessaan riippumattomuus omasta sen hetkisestä työpaikastaan, koska koulutukseen hakijana on yksilö, ei yritys. Hyvien, jatkotutkinnon osaksi sopivien opinnäytetyöaiheiden löytyminen haastaakin mielenkiintoisella tavalla ammattikorkeakoulujen omat työelämäsuhteet ja tutkimus- ja kehittämistoiminnan uskottavuuden. Ammattikorkeakoulujen mahdollisuus tarjota jatkotutkinto-opiskelijoille opinnäytetyön aiheiksi yritysten aitoon kysyntään perustuvia opinnäytetyöaiheita voi toimia jatkossa oivallisena yksittäisen ammattikorkeakoulun työelämäyhteyksien ja tutkimus- ja kehittämistoiminnan uskottavuuden mittarina.

5.4 Opetussuunnitelmien toimivuus

Kokeilulupahakemuksissa suhteellisen yleisellä tasolla esitetyt linjaukset ovat antaneet hyvän mahdollisuuden koulutuksen toteuttajille etsiä parhaita mahdollisia koulutuksellisia ratkaisuja opetussuunnitelmissa. Opetussuunnitelmat onkin koettu onnistuneiksi ja toimiviksi perusteellisen pohjasuunnittelun ansiosta. Opetussuunnitelmien työstäminen on tapahtunut suurelta osin monen asiantuntijan yhteistyönä. Myös jatkotutkintojen ohjausryhmillä on ollut opetussuunnitelmien kannalta tärkeä kehittämistehtävä. Ohjausryhmät eivät kuitenkaan ole toimineet kaikissa koulutusohjelmissä odotetulla tavalla. Ongelmia on esiintynyt mm. useamman ammattikorkeakoulun yhteisissä jatkotutkinto-ohjelmissä, joissa maantieteelliset etäisyydet ovat vaikeuttaneet yhteisten ohjausryhmien muodostumista.

Opiskelijapalautteen ja opettajien kokemusten perusteella kokeilulupahakemuksissa esitetyt opetussuunnitelmat ovat olleet opiskelijoiden kannalta mielekkäitä ja toimineet pääsääntöisesti hyvin, eikä kovin suuriin muutoksiin ole ollut tarvetta. Erityisesti valinnaisuutta tarjonneet koulutusohjelmat ovat kokeneet opetussuunnitelmat toimiviksi. Valinnaisuuden koetaan lisänneen opiskeli-

joiden mahdollisuuksia tasapuoliseen opiskeluun ja henkilökohtaisen opetus-suunnitelman toteutumiseen.

Joidenkin käynnistysongelmien jälkeen myös verkkopohjaiset opetusratkaisut olivat onnistuneet varsinkin niitä aktiivisesti hyödyntäneissä koulutusohjelmissä. Verkko-oppimisolustaa on käytetty laajasti oppimateriaalipankkina, keskustelufoorumina, tehtävien tekemisen ja palauttamisen välineenä sekä arvioinnin ja palautteen antamiskanavana. Toisaalta vähemmän verkkopohjaista opetusta toteuttaneet koulutusohjelmat kokivat tarvetta tämän opetuksen lisäykseen, varsinkin liian vähäisiksi jääneiden lähiopetuspäivien vuoksi.

Työelämälähtöiset opetussuunnitelmien toteuttamismallit on niikään koettu onnistuneiksi. Työelämälähtöisyys korostui kuitenkin itsearviointiraporteissa mm. siten, että opiskelijan opinnäytetyön tehtäväksi nähtiin usein ensisijaisesti yritysten ja organisaatioiden palveleminen. Opiskelijoiden osaaminen ja urakehityksen edistäminen näytti jäävän toissijaiseksi. Jatkossa tulisi ehkä kiinnittää tietoisemmin ja selvemmin huomiota siihen, mitä työelämää kehittäviä valmiuksia opiskelijan on tarkoitus oppia opinnäytetyön tekemisen kautta. Yksittäisen yrityksen palveleminen on arvokasta, mutta jää usein tämän yrityksen osaamiseksi ja kehittymiseksi, eikä laajempaa siirtovaikutusta ole odotettavissa. Opiskelijan työelämän kehittämistaitojen tietoisella ja tavoitteellisella kehittämisellä jatkotutkintokoulutuksen aikana sen sijaan on odotettavissa laajempi työelämää kehittävä vaikutus.

5.5 Suunnitelmissa tapahtuneet muutokset ja niiden syyt

Opetussuunnitelmien toteuttamisesta saadut kokemukset ovat aiheuttaneet joitakin muutostarpeita tuleviin opetussuunnitelmiin. Tunnistetut muutostarpeet perustuvat pääasiassa opetusta toteuttavilta opettajilta ja opiskelijoilta saatuun palautteeseen. Myös työelämän edustajilta on tullut muutosesityksiä. Muutostarpeet eivät kuitenkaan ole olleet suuria.

Opiskelijoiden henkilökohtaiset opetussuunnitelmat, jotka perustuvat heidän työkokemuksiinsa ja aikaisempaan opiskelutaustaansa, ovat lisänneet painetta opetussuunnitelmien suurempaan yksilöllisyyteen, suurempaan joustavuuteen, valinnaisuuden mahdollisuuksien ja kansainvälisyyden lisäämiseen. Onnistuneet kokemukset opetuksen järjestämisestä korkeakoulujen yhteistyönä ja esim. kansainväliseen kesälukukauteen sisältyvien opintojen hyödyntäminen ovat lisänneet valinnaisuuden ja joustavuuden mahdollisuutta. Opiskelijat ovat kokeneet erityisesti valinnaisuuden mukanaan tuoman joustavuuden ja vapauden myönteisesti. Valinnaisuutta on toteutettu joiltakin osin suunnitelmista poiketen myös henkilökohtaisina ohjattuina etätehtävinä. Opiskelijapalautteen perusteella eri koulutusohjelmissä on muutettu alkuperäisestä suunnitelmasta myös mm. lähiopetusjaksojen sisältöä, laajuutta ja toteutusajankohtaa. Eräissä itsearviointiraporteissa nostettiin esiin erityisesti opinnäytetyön tekemiseen liit-

tyvät menetelmäopinnot ja tarve sijoittaa menetelmäopinnot alkuperäisestä suunnitelmasta poiketen heti opintojen alkuvaiheeseen.

Koulutusta toteuttavien opettajien kannalta on todettu, että yliopettajille ja muille koulutuksesta vastaaville opettajille alunperin suunniteltu työmäärä on ollut odotettua suurempi. Sekä opinnäytetöiden monimuotoisuus että niiden käynnistäminen ja ohjaus ovat kuluttaneet suunniteltua enemmän resursseja. Koulutuksen järjestäminen on vaatinut uuden osaamisen tuottamista ja tämä on ollut odotettua työläämpi prosessi. Aikaa opettajatiimien tutkivaan ja kehittävään keskusteluun on pitänyt varata odotettua enemmän.

Aikuisopiskeluun liitetään aivan oikeutetusti nuorten koulutusta suurempi yksilöllisyyden ja joustavuuden vaatimus, joiden ilmenemismuotoja ovat juuri sisältöihin, suoritustapoihin ja suoritusajankohtiin liittyvä joustavuus. Tavoittelussa osaamistasossa ei kuitenkaan saisi olla valinnaisuutta jatkotutkinnon uskottavuuden kannalta. Itsearviointiraporteissa esiintyi vähänlaisesti pohdintaa niistä kompetensseista, joita jatkotutkinnon tulisi opiskelijalle tuottaa ja siitä, miten kaiken joustavuuden ja valinnaisuuden keskellä näiden kompetenssien saavuttaminen varmistetaan. Jatkotutkinnon tuottamista kompetensseista pitäisikin saada kiireesti aikaan eksplisiittistä keskustelua koko jatkotutkinnon uskottavuuden kannalta. Kompetenssikeskustelu on myös oleellinen osa Bologna-prosessin sisällä toteutuvaa tuning-prosessia.

6

Käytännön toteutukset ja työelämäsuhteet

6.1 Yleisiä näkökulmia työelämälähtöisyyteen

Ammattikorkeakoulujen jatkotutkintokokeilun keskeisenä piirteenä on työelämälähtöisyys, mikä on laissa ilmaistu usealla eri tavalla. Jatkotutkinto-opintojen tarkoituksena on lain mukaan ”ammattikorkeakoulututkinnon ja työelämän kehittämisen asettamien vaatimusten pohjalta antaa riittävä tieto- ja taitoperusta sekä valmiudet erityistä asiantuntemusta vaativissa työelämän kehittämis- ja muissa tehtävissä toimimista varten”. Lisäksi opiskelijoiden kelpoisuusvaatimukseksi on ollut vähintään kolmen vuoden työkokemus asianomaiselta alalta ammattikorkeakoulun perustutkinnon tai muun soveltuvan tutkinnon suorittamisen jälkeen. Tutkintoon sisältyvä opinnäytetyö suoritetaan työelämän kehittämistehtävänä ja koulutus tulee voida suorittaa työn ohella. Työelämäyhteistyö on siis keskeinen elementti jatkotutkintokoulutuksessa.

Työelämäyhteyksien järjestämisessä ammattikorkeakouluilla ja koulutusohjelmilla on ollut sekä yleisiä, lähes kaikissa ohjelmissa toteutettuja ratkaisuja, että harvinaisempia, vain muutamissa ohjelmissa käytettyjä toimintamuotoja. Suurin osa koulutusohjelmista piti keskeisimpänä työelämäyhteyksien ylläpitoväylänä jatkotutkinto-opiskelijoita ja heidän opinnäytetyönä tekemäänsä työelämän kehittämistehtävää. Eri ohjelmissa oli erilaisia ratkaisuja opinnäytetyön sijoittumisesta koulutusohjelmaan. Joissakin koulutusohjelmissa opinnäytetyön alustava suunnitelma edellytettiin jo koulutuksen hakuvaiheessa, toisissa ohjelmissa opinnäytetyö näytti sijoittuvan jatkotutkinto-opiskelun loppuvaiheeseen. Joissakin ohjelmissa koko opetusohjelma pyrittiin nivomaan opinnäytetöiden ympärille.

Toisena keskeisenä työelämäyhteyksien ylläpitämisen väylänä mainittiin muutamassa koulutusohjelmassa opettajien henkilökohtaiset suhteet ja verkostoituminen. Opettajat olivat esimerkiksi organisoineet foorumeita, joissa keskustellaan mentoreiden ja muiden työelämän edustajien kanssa. Verkostoituminen liittyi myös tutkimus- ja kehitystoimintaan. Kolmantena työelämäyhteyksien keskeisenä väylänä mainittiinkin joissakin koulutusohjelmissa ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehittämistoiminta. Näissä ohjelmissa oli useimmiten pyrkimyksenä kytkeä opiskelijoiden opinnäytetyöt oppilaitoksen olemassa oleviin t&k-hankkeisiin. Samalla korostettiin koulutusohjelman yhteyttä alue- ja maakuntastrategioihin.

Lähes kaikissa koulutusohjelmissa pyrittiin varmistamaan työelämälähtöisyyttä myös hallinnollisilla ratkaisuilla siten, että jatkotutkinto-ohjelmalle oli ni-

metty ohjaus- tai seurantaryhmä tai erillinen neuvottelukunta, jossa on mukana työelämän edustajia. Itsearviointien pohjalta ei voida kuitenkaan tehdä yksiselitteisiä johtopäätöksiä siitä, missä määrin työelämänäkökulma konkretisoituu näiden elinten toiminnan kautta. Puolet koulutusohjelmista oli toteuttanut myös erilaisia työelämän tarvekartoituksia koulutuksen suunnitteluvaiheessa tai sen käynnistyttyä.

Yksi tärkeä työelämälähtöisyyden toteutumisen kanava on opetussuunnitelma. Lähes puolessa koulutusohjelmista oli työelämän edustajia mukana opetussuunnitelman laadinnassa, joko sen rakentamistyössä tai kommentoimassa jo laadittua opetussuunnitelmaa. Koulutusohjelman toteuttamisen yhteydessä ammattikorkeakouluissa on kehitetty monenlaisia toimintatapoja opiskelijoiden työnantajien sitouttamiseksi ja ohjauksen edistämiseksi. Joissakin koulutusohjelmissa edellytettiin, että opiskelijan työnantaja allekirjoittaa sopimuksen kehittämishankkeen toteuttamisesta työpaikalla. Lähes puolet ohjelmista ilmoitti, että jokaiselle jatkotutkinto-opiskelijalle on nimetty työpaikalta mentori kehittämishankkeen ohjaukseen, ja jotkut koulutusohjelmat ilmoittivat, että kehittämishankkeen ohjauksessa ja arvioinnissa noudatetaan kolmikantaperiaatetta: opettaja-työpaikan mentori-opiskelija. Joissakin ohjelmissa on muodostettu työpaikoille projektiryhmä tukemaan opiskelijan kehittämishanketta. Monen koulutusohjelman opettajat ilmoittivat vierailleensa opiskelijoiden työpaikoilla. Näillä vierailuilla oli erilaisia tarkoituksia: toisaalta välittää tietoa jatkotutkinnosta ja sen tavoitteesta työpaikoille, toisaalta sitouttaa työnantajia opinnäytetöiden tukemiseen ja ohjaamiseen sekä sopia näihin liittyvistä käytännön järjestelyistä. Muutammat ammattikorkeakoulut olivat myös järjestäneet erityisiä foorumeita työelämän edustajien tapaamiseen ja keskusteluun.

Koulutusohjelmissa kuvattiin työelämäyhteistyön sujuvan useimmiten hyvin. Muutamien ohjelmien itsearvioinneissa otettiin kuitenkin esille myös vastaan tulleita ongelmia. Näitä olivat erityisesti ajanpuutteesta johtuva työnantajien edustajien ja nimettyjen mentoreiden osallistumattomuus yhteisiin seminaareihin tai kehittämishankkeiden ohjaukseen. Myös työpaikan vaihtuminen tai uusien organisaatiojärjestelyjen vuoksi tapahtuva mentorin vaihtuminen ovat joissakin tapauksissa aiheuttaneet ongelmia kehittämishankkeiden toteuttamisessa ja ohjauksessa. Pienissä yrityksissä jo mentorin löytäminen voi olla hankalaa.

Joissakin koulutusohjelmissa esitettiin, että jatkotutkinto-ohjelmaan pääsyn edellytyksenä tulisi olla suunnitelma työelämän kehittämistehtävästä. Tämä merkitsisi sitä, että hakijalla tulisi olla työpaikka. Työssä oleminen on taas eettisesti arveluttava vaatimus; työttömyys ei saa olla koulutukseen pääsyn esteenä. Työelämän kehittämistehtävien kytkeminen oppilaitoksen tutkimus- ja kehittämistoimintaan ja erilaisiin hankkeisiin mahdollistaisi myös työttöminä olevien opiskelijoiden täysipainoisen jatkotutkinto-opiskelun.

Työelämysuhteiden hyviä käytänteitä

- Työelämän osaamis- ja koulutustarpeiden kartoitukset erilaisten kyselyjen, haastattelujen tai ennakoitihankkeiden kautta
- Työelämän edustajat mukana jatkotutkinnon ohjaus/seurantaryhmässä / neuvottelukunnassa
- Työelämän edustajia mukana opetussuunnitelman laadinnassa
- Työelämän edustajia vierailuluennoitsijoina
- Kirjallinen sopimus opinnäytetyön tekemisestä opiskelijan, oppilaitoksen ja työnantajan kanssa
- Opinnäytetöiden ohjaus ja arviointi yhteistyössä amk-opettajan, työpaikan mentorin ja opiskelijan kanssa, opettajien vierailut työpaikoilla, keskustelut ja haastattelut työnantajien ja mentorien kanssa
- Opiskelija muodostaa omassa organisaatiossaan projektiryhmän, jolloin kehittämishankkeeseen saadaan mukaan useampia henkilöitä työpaikalta
- Jatkotutkinto-opiskelijat muodostavat viiden jäsenen tiimejä, jotka järjestävät työyhteisötapaamisia, joissa käsitellään opinnäytetöitä ja opiskelijan portfolioita
- Jatkotutkinto-ohjelmaan kuuluvien seminaarien järjestäminen työpaikoilla
- Opetusohjelmassa asiantuntijapaneeleita, joissa työelämän edustajia
- Jatkotutkintokoulutus kytketty ja opiskelijoiden kehittämishankkeet kiinnitetty osaksi alueellisia t&k-hankkeita
- Opettajien henkilökohtainen verkostoituminen alueen yritysten ja muiden työelämän organisaatioiden kanssa.

6.2 Työelämlähtöisen pedagogiikan toteuttaminen

Opintojen etenemistä on jatkotutkinto-ohjelmissa pyritty tukemaan joustavilla opetusjärjestelyillä. Puolet ohjelmista kuvasi itsearvoinneissaan opetusta monimuoto-opetuksiksi, jossa käytetään sekä etätehtävinä suoritettavia itsenäisiä opiskelutehtäviä tai ryhmätehtäviä että lähijakso-opetusta.

Aikuisopiskelussa opetuksen ajankohta ratkaisee usein osallistumismahdollisuudet. Useat koulutusohjelmista järjestivät lähiopetuksen iltaisin ja viikonloppuisin, osa ohjelmista järjesti jatkotutkinto-opetuksen arkipäivisin. Arkipäivisin järjestettävä opetus on tuottanut opiskelijoille jossain määrin vaikeuksia osallistua siihen, koska työnantajien suhtautuminen työn ohessa opiskeluun vaihtelee. Jatkotutkintokokeilun koordinaatio- ja seurantaryhmän raportin mukaan noin puolet opiskelijoista saa konkreettista tukea työnantajaltaan esimerkiksi siten, että voi osallistua opetukseen työaikanaan. Yli viidennes opiskelijoista ei saanut työnantajaltaan tällaista tukea. Osa opiskelijoista joutuu myös matkustamaan lähijaksoja varten toiselle paikkakunnalle, mikä tuottaa lisävaikeuksia esimerkiksi taloudellisesti tai perheasioiden järjestämisessä. Jatkotutkinto-opetuksen järjestäminen mahdollisimman paljon ilta- ja viikonloppuaikaan olisi useim-

missa tapauksissa suositeltavaa. Olennaista on, että kunkin opiskelijaryhmän kanssa voidaan sopia sellaiset ajankohdat, jotka mahdollistavat kaikkien osallistumisen.

HOPSien toteutumisessa opintojen sisältöjen tai toimintamuotojen valinnaisuudella on usein suuri merkitys. Itsearviointiraporteissa ei valinnaisuus tullut kovinkaan usein esiin. Monissa ohjelmissa valinnaisuutta rajoittaa luonnollisesti pieni opiskelijamäärä.

Verkko-opetusta hyödynnetään suurimmassa osassa koulutusohjelmia. Useimmilla ohjelmilla näytti olevan käytössään jokin verkko-oppimisolusta, jolla pystytään tukemaan vuorovaikutuksellista ja yhteistoiminnallista oppimista. Verkko-oppimisympäristöissä oli kuitenkin eroja, ja joissakin ohjelmissa valittiin nimenomaan ryhmätyöskentelyn rajoituksia käytetyssä ympäristössä. Verkko-opetuksen käytössä korostuvat opettajan pedagoginen asiantuntijuus ja oppimisen ohjauksen merkitys.

Koulutusohjelmien pedagogiset periaatteet näyttivät poikkeavan toisistaan erittäin paljon. Osassa itsearviointeja ei pedagogisia periaatteita juurikaan kuvattu, vaan pikemminkin mainittiin ongelmia, joita työn ja opiskelun kytkeminen on aiheuttanut. Toiset ohjelmat osoittivat taas erinomaista pedagogista asiantuntijuutta monipuolisten ja toimivien ratkaisujen kehittäjinä. Hieman yli puolet jatkotutkinto-ohjelmista painotti voimakkaasti opiskelijan työn ja käytännön kokemuksen integroimista koulutukseen erilaisilla pedagogisilla järjestelyillä, kuten harjoitustehtävien kytkemisellä omaan työhön sekä ongelmalähtöisten menetelmien käytöllä. Samalla tuetaan työn kriittistä reflektointia ja arviointia.

Jotkut itsearvioinneista toivat esiin työn ja koulutuksen yhdistämiseen liittyviä ongelmia. Näitä olivat yhteisen lähiopetusajan löytyminen, toiselle paikkakunnalle matkustamiseen liittyvät työ-, perhe-, tai taloudelliset ongelmat, opiskelutehtävien pidentyneet palautusajat ja työnantajan tuen puuttuminen. Viimeksi mainittu ilmeni toisaalta niin, että työaika ei saanut käyttää opiskeluun tai niin, että työyhteisön jäykät hierarkiat ja rutiinit olivat estäneet uuden tiedon soveltamisen.

Opettajien lisääntynyt ilta- ja viikonloppuopetus koettiin ongelmaksi yhdessä ohjelmassa. Pienissä ohjelmissa ongelmallista oli valinnaisuuden järjestäminen. Toisaalta ainakin yhdessä ohjelmassa valinnaisuus sinänsä koettiin ongelmana, koska se on johtanut opintojen ”pirstoutumiseen” ja siihen että suurin osa opetuksesta annetaan henkilökohtaisena ohjauksena. Useimmissa ohjelmissa henkilökohtainen ohjaus esitettiin kuitenkin positiivisessa valossa tärkeänä pedagogisena periaatteena.

Jatkotutkinto-opiskelijat ovat usein olleet aktiivisia opiskelijoita jo aikaisemminkin. Monella onkin takanaan aikaisempia opintoja, jotka liittyvät sisällöltään jatkotutkintokoulutukseen. Näitä opintoja, oli ne sitten suoritettu ammattikorkeakoulussa tai yliopistossa, on useissa ohjelmissa pyritty hyväksymään osaksi jatkotutkintoa. Usein aikaisempaa koulutusta ja työkokemusta ei kuitenkaan otettu lainkaan huomioon HOPSia tehtäessä. Aikaisempien opintojen hyväksy-

minen osaksi tutkintoa on problemaattinen kysymys. Liian löysä aikaisempien opintojen hyväksyminen samoin kuin opintojen kerääminen ”sieltä sun täältä” on uhka tutkintojen laadulle. Toisaalta päällekkäisopintojen suorittaminen samoin kuin työkokemuksen huomiotta jättäminen on opiskelijan kannalta turhauttavaa.

Opetusministeriön asettaman koordinaatio- ja seurantaryhmän havaintojen mukaan 77 % jatkotutkinto-opiskelijoista koki opetuksen olleen korkeatasoista ja noin 23 %:n mielestä opetus ei ollut vastannut heidän odotuksiaan. Näistä vastaajista 74 % ilmoitti, että heidän aiempaa koulutustaan tai työkokemustaan ei otettu lainkaan huomioon tai se otettiin vain jonkin verran huomioon HOPSia laadittaessa. Nämä tulokset yhdistettynä koulutusohjelmien itsearviointeihin viittaavat siihen, että aina ei ole pystytty tehokkaasti integroimaan opiskelijan käytännön kokemusta ja teoriaopetusta toisiinsa.

Hyviä pedagogisia käytäntöjä

- Lähiopetuksen järjestäminen iltaisin ja/tai viikonloppuisin on vain yksi mahdollisuus. Joissakin ammattikorkeakouluissa oltiin siirtämässä näitä kuukauden neljää viikonloppua yhdeksi täydeksi viikoksi kuukautta kohti, jotta opiskelijan perhe-elämällekin jäisi tilaa. Suurimpana syynä keskeyttämisiin tähän saakka lienee ollut juuri jaksaminen työn, opiskelun ja perheen ristipaineissa.
- Joissakin ammattikorkeakouluissa oppimistehtävät kytketään opiskelijoiden omiin työtehtäviin (esim. kirjallisuuteen pohjautuvaa teoretietoa tarkastellaan omaan opinnäytetyöhön tai työtehtäviin kytkeytyen; opinnäytetyö koulutuksen ytimenä, niin että muu opetus integroidaan siihen). Hyvänä puolena on jatkuva käytännönläheisyys ja teorian ja käytännön toisiinsa kytkeminen; ongelmina se, että opettajalta vaaditaan paljon tavallista enemmän osaamista ja ohjausaikaa opiskelijaa kohden. Lisäksi oppimistehtävien kytkeminen tiettyihin työtehtäviin ja tiettyihin työpaikkoihin edellyttää, että samalla kiinnitetään huomiota niiden yleisten kompetenssien kehittämiseen, joita halutaan kansallisesti edistää.
- Ongelmalähtöisen pedagogiikan soveltaminen
- Ryhmätyömenetelmien tai tiimien käyttö
- HOPS/KEPS (henkilökohtainen kehittämissuunnitelma): omien ura- ja oppimistavoitteiden määrittely ja kehityksen seuraaminen opiskelija-opettaja-mentor-vuorovaikutuksessa
- Seminaarien järjestäminen työpaikoilla, asiantuntijapaneelit
- Portfolion käyttö
- Itsearviointi ja vertaisarviointi opettajan ja mentorin arvioinnin ohella
- Henkilökohtainen sekä ryhmä- ja vertaisohjaus ja palaute.

Näyttää siltä, että samat asia koettiin toisissa ohjelmissa ongelmallisiksi, toisissa taas mahdollisuuksiksi. Työn ohessa opiskeluun esitettiin varsin erilaisia näkö-

kulmia. Monissa jatkotutkinto-ohjelmissa työn ohessa opiskelun on nähty tarjoavan mahdollisuuden sellaisten pedagogisten menetelmien käyttöön, joissa voidaan yhdistää teoriaa ja käytäntöä sekä formaalia ja informaalia oppimista. Tutkimusten mukaan tällainen pedagogiikka edistää parhaiten asiantuntijuuden kehittymistä. Joissakin toisissa ohjelmissa taas työn ohessa opiskelun nähtiin rajoittavan erilaisten opetusmenetelmien käyttöä eikä oltu ilmeisestikään pystytty kehittämään toimivia menetelmiä oppimisen tukemiseksi.

Koska ammattikorkeakoulujen jatkotutkinnossa on kyseessä nimenomaan sellainen koulutus, jonka tarkoitus on olla työelämälähtöinen ja joka on mahdollista suorittaa työn ohessa, olisi jatkotutkinto-ohjelmissa pystyttävä kehittämään sellaisia pedagogia ratkaisuja, joissa integroituvat teoria, opiskelijan työikäntäntö ja itsesääätelytaitojen (metakognitiiviset ja reflektiiviset taidot) kehittäminen. Tällä hetkellä näyttää siltä, että monet ohjelmista ovat onnistuneet tässä erinomaisesti, mutta toiset tarvitsisivat siihen tukea. Olisikin erittäin tärkeää järjestää sellaisia foorumeita, joissa toimivia pedagogisia käytänteitä voitaisiin jakaa ja tietoa levittää yhteiseen käyttöön. Sama koskee myös verkko-opetuksen hyödyntämistä. Jatkotutkinto-opiskelu on monissa tapauksissa etäopiskelua, jossa verkkotyövälineiden taitavalla pedagogisella soveltamisella voidaan poistaa tai ainakin vähentää etäopiskelun haittoja. Verkkotyökalut eivät kuitenkaan itsessään ole mikään ratkaisu opetuksen ongelmiin, vaan niiden käyttö edellyttää vahvaa pedagogista otetta ja näkemystä. Verkkopedagogiikan kehittäminen onkin yksi keskeinen jatkotutkinto-opetuksen kehittämisen haaste.

Kaiken kaikkiaan työelämälähtöisen tutkinnon toteuttaminen edellyttää joustavuutta, erilaisten toteuttamisratkaisujen monipuolisuutta, opintojen valinnaisuutta samoin kuin kansainvälisyysaspektin huomioonottamista sekä kunnollista resurssointia. Tarkoituksena ei ole kehittää koulutusta, josta hyötyy vain koulutettavan työpaikka, vaan tavoitteena on tuottaa yleisiä työelämätaitoja ja valmiuksia, joita voidaan soveltaa erilaisissa konteksteissa. Kansainvälisen vertailtavuuden kannalta on tärkeää tuottaa sellaisia kompetensseja, jotka ovat yleisesti tavoitteena master's tason tutkinnoissa, kuitenkin siten, että tutkinnon työelämäsuuntautunut omaleimaisuus säilyy keskeisenä.

6.3 Yleisiä johtopäätöksiä työelämälähtöisyydestä

Jatkotutkinnoille näyttää löytyvän tilaus työelämästä. Ainoastaan korjaus- ja täydennysrakentamisen jatkotutkinnon osalta esitettiin varauksia ohjelman tarpeellisuudesta tai sen kohdentamisesta. Joillakin aloilla ilmeni myös, ettei työelämässä vielä juurikaan tunneta jatkotutkintokokeilua. Tässä oppilaitoksilla on tärkeä viestintätehtävä.

Silmiinpistävin piirre koulutusohjelmien työelämäyhteistyössä oli se, että muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta luotetaan siihen, että riittävät työelämäkontaktit saadaan aikaan jatko-opiskelijan ja hänen opinnäytetyönsä kautta. Opettajien verkostoitumisen merkitys ja ammattikorkeakoulujen tutkimus- ja

kehittämistoiminnan kytkeä jatkokoulutusohjelmiin tuotiin esille vain muutamman koulutusohjelman itsearvioinnissa. Itsearviointien perusteella ei pystytä päättämään, johtuuko viimeksi mainittu seikka esimerkiksi siitä, että jatkokutkinnoista ja tutkimus- ja kehittämistoiminnasta vastaavat eri henkilöt oppilaitoksissa. Mikäli näin on, tutkimus- ja kehittämistoiminnan koordinointi jatkokutkintokoulutukseen olisi tärkeä jatkokehittelyn tehtävä. Samoin opettajien työelämäkontaktien ja työelämäntuntemuksen kehittäminen olisi tärkeää.

Työelämän osaamistarpeiden ja koulutustarpeiden kartoituksessa koulutusohjelmat olivat olleet aktiivisia, samoin erilaisten yhteistyöelinten, kuten ohjausryhmien tai neuvottelukuntien perustamisessa. Sen sijaan ammattikorkeakouluilta olisi voinut odottaa enemmän panostusta työelämän organisaatioiden ja niiden edustajien aktivoimisessa konkreettiseen opetussuunnitelmatyöhön sekä erilaisiin pedagogisiin järjestelyihin kuten opinnäytetöiden ohjaukseen ja arviointiin osallistumiseen. Tämä olisi erityisen tärkeää senkin vuoksi, että koulutusohjelmissa korostettiin työelämäyhteistyön hoituvan nimenomaan opiskelijoiden opinnäytetöiden välityksellä. Myös opettajien työpaikkavierailuja sekä opettajien, opiskelijoiden ja mentorien yhteisiä tilaisuuksia oli ohjelmissa järjestetty yllättävän vähän. Molempipuoliset vierailut, mentorien nimeäminen, opinnäytetyöstä tehty kirjallinen sopimus, yhteiset ohjauspalaverit jne. ovat kaikki pedagogisesti tärkeitä käytänteitä, joilla on samalla myös työnantajaa sitouttava merkitys. Teoreettisen opetuksen ja käytännön kehittämishankkeiden toisiinsa kytkeytymistä ei itsearvioinneissa juurikaan tarkasteltu. Joissakin ohjelmissa oli kuitenkin pyritty siihen, että opetussuunnitelman opinnot sidotaan yhdeksi kokonaisuudeksi opinnäytetyön avulla. Teorian ja käytännön kytkeminen onkin tärkeä työelämälähtöisyyteen liittyvä pedagoginen haaste.

6.4 Koulutusohjelmien ydinalueiden kytkeä ammattikorkeakoulujen osaamisaloihin ja t&k-strategioihin

Itsearvioinneissa jatkokutkinnon kytkeä ammattikorkeakoulun koulutusaloihin tarkasteltiin lähinnä kytkeänä oman koulutusalan koulutusrakenteeseen. Ammattikorkeakoulut kuvasivat itsearvioinneissa jatkokutkintojen rakentuvan luontevasti perustutkinnon tuottaman osaamisen päälle. Vain harva ammattikorkeakoulu on tarkastellut kytkeä koulutusalan erikoistumisopintoihin. Arvioijat katsoivat perustutkintokoulutuksen luovan pohjan, jota on mahdollista syventää esim. erikoistumisopinnoissa. Jatkokutkinto-opintojen tavoitetason todettiin olevan korkeammalla kuin erikoistumisopintojen tavoitetason. Yksikään koulutusohjelma ei tarkastellut jatkokutkinnon koulutusohjelman ydinosamisen kytkeytymistä tiedekorkeakoulujen tuottamaan osaamiseen. Itsearviointien perusteella jääkin epäselväksi, miten osaamisen kehittyminen on suunniteltu tiedekorkeakoulutaustan omaaville opiskelijoille. Jatkokutkintojen ydinosamisalueiden kuvattiin olevan joko koulutusalan ja/tai koko ammattikorkeakoulun keihäänkärkiä. Toisaalta useamman ammattikorkeakoulun yhteiskokeiluissa

kuvataan jatkotutkintojen ydinosaamisalueiden muodostuneen kunkin ammattikorkeakoulun sen alan huippuosaamisesta.

Ammattikorkeakoulujen jatkotutkintokoulutusohjelmien ydinosaamisen kuvauksille oli luonteenomaista monitieteisen ja monialaisen tiedon sekä käytännöllisen tiedon ja osaamisen korostaminen. Jatkotutkinnon koulutusohjelman ydinosaamisalueet painottuivat asiantuntijuutta syventävään substanssiosaamiseen, joka näyttää vaihtelevan melko värikkäästi eri ammattikorkeakoulujen profiilien ja osaamisen huippujen mukaan, jopa saman jatkotutkinnon alueella. Substanssiosaamisen lisäksi ydinosaaminen muodostuu jatkotutkinnoille leimaa antavasta kaikille yhteisestä ylläammatillisesta osaamisesta, joka liittyy työyhteisöjen ja organisaatioiden kehittämiseen. Itsearviointien mukaan lähes kaikki koulutusohjelmat tuottavat erityisesti projektiosaamista, työelämän kehittämisen menetelmäosaamista, muutoksen johtamisaosaamista, tulevaisuuden ennakointiosaamista, laadunhallintaosaamista ja esimiestaitoja.

Itsearvioinneissa korostettiin myös *metataitoja, joita tarvitaan virtuaaliympäristön hyödyntämisessä, kehittämis- ja tutkimusmenetelmien opiskelussa, projekti- ja tiimityöskentelyvälineiden oppimisessa sekä reflektointitaitojen ja esiintymistaitojen kehittämisessä*. Useissa jatkotutkinnon koulutusohjelmassa painotettiin ydinosaamisena lisäksi *sosiaalisten taitojen kehittymistä ja yhteiskunnallista vaikuttamista*. Asiantuntijatyössä vaaditaan moniammatillisen työskentelyn taitoja ja siten näiden oppimiseen on kiinnitetty erityisen suurta huomiota.

Jatkotutkintojen kytkeytyminen koko ammattikorkeakoulun ja koulutusalan t&k-toimintaan oli itsearviointiraporttien mukaan erittäin vaihtelevaa ja nähtiin usean koulutusohjelman kohdalla kehittämishaasteena. Kytkeä t&k-toimintaan näyttäytyi ammattikorkeakoulun t&k-strategian, koulutusalan painopisteiden ja hanketoiminnan, pedagogisten ja menetelmällisten ratkaisujen sekä opinnäytetöiden tasolla.

Eräät itsearviointiin osallistuneista ammattikorkeakouluista toivat esille jatkotutkintojen t&k-toiminnan olevan yhteydessä ammattikorkeakoulujen kärkiosaamisalueisiin ja t&k-strategiaan/painopistealueisiin. Kuitenkin selkeitä esimerkkejä ja näyttöjä tästä yhteydestä on vasta erittäin harvalla. Vain muutama ammattikorkeakoulu kytki itsearvioinnissaan jatkotutkinnon t&k-toiminnan alueen kehittämistehtävään. Kytkeä ammattikorkeakoulun ja koulutusalan t&k-toimintaan näyttäytyi vahvimmitaan silloin kun ammattikorkeakoulun t&k-yksikkö oli ollut mukana koulutusohjelman suunnittelussa ja toteutuksessa tai koulutusalueella oli vahvoja t&k-näyttöjä jatkotutkintojen substanssialueilla. Erityisesti sosiaali- ja terveysalan jatkotutkinnoissa sekä hyvinvointiteknologian koulutusohjelmissa kytkeä valtakunnallisiin ja kansainvälisiin isoihin kehittämishankkeisiin näkyi vahvana. Toisaalta tämä kytkeä on myös luonteenomaista näillä aloilla.

Useissa itsearvioinneissa nähtiin opinnäytetyö yhtenä ammattikorkeakoulun t&k-toiminnan muotona. Useat koulutusohjelmat kuvasivat niitä ongelmia, joita oli syntynyt, kun oli ajateltu jatkotutkinto-opiskelijoiden toteuttavan ammattikorkeakoulun t&k-strategiaa/painopistealueita. Jatkotutkinto-opiskelijoi-

den rekrytointi eri projekteihin perustutkintoa suorittavien opiskelijoiden tapaan ei ole välttämättä onnistunut. Jatkotutkinto-opiskelijat tulevat työelämästä niin yritys- kuin kuntasektorilta taustaorganisaatioidensa kehittämislinjojen sekä henkilökohtaisten urasuunnitelmien kanssa. Kysymykseksi voidaankin nostaa vastaavatko ammattikorkeakoulujen t&k-strategiat/painopisteet riittävän hyvin työelämän tarpeita?

Tutkimus- ja kehittämistoiminta niveltäytyi itsearvioinneissa jatkotutkinnon toteutukseen sekä *pedagogisena että menetelmällisenä ilmiönä*. Pedagogisista ratkaisuista erityisesti tutkivan otteen kehittämisen kautta koettiin voitavan kehittää ammattikorkeakoulun t&k-toimintaa ja sen hyödyntämistä. Jatkotutkinto-koulutusohjelmat kytkeytyivät t&k-toimintaan myös menetelmäosaamisen alueella. t&k-ydinosaaamisalueilla voi oman työn kehittämisen kautta syntyä uusia innovaatioita, jotka ovat liitettävissä ammattikorkeakoulun osaamissubstanssiin. Nämä hyödyttävät suoraan yrityksiä ja alueellista kehittämistä.

Itsearvioinneissa opiskelijoiden opinnäytetöiden koettiin vahvistavan koulutusalan t&k-toimintaa kokonaisuutena. Jatko-opiskelijoiden opinnäytetöiden aiheet ja yritysytteudet tuovat mukanaan lisämahdollisuuksia kehittää uusia t&k-hankkeita ammattikorkeakouluille. Ammattikorkeakoulut kokivat, että tätä mahdollisuutta ei ole voitu käyttää vielä riittävästi hyväksi, mutta jatkossa näitä hankkeita tulee lähteä suunnittelemaan ja toteuttamaan asianmukaisin resurssein.

Myös monialaiset kehittämishankkeet, joita ammattikorkeakouluissa on syntynyt, oli otettu yhdeksi mahdollisuudeksi jatkotutkinto-opiskelijoiden opinnäytetöitä toteutettaessa.

Hyviä käytänteitä

- Jatkotutkinnon osaamisalueisiin liittyviä laajoja kehityshankkeita menossa
- Kansallinen ja kansainvälinen yhteistyö korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten kanssa t&k-toiminnassa
- Ammattikorkeakoulun ulkopuolisten rahoituslähteiden käyttö t&k-toiminnan toteuttamisessa.

6.5 Yhteistyörakenteet

Koulutusohjelmien välillä oli suuria eroja eri tahoille suuntautuvassa yhteistyössä. Kuusi ohjelmista muodostuu useamman ammattikorkeakoulun yhteisestä verkostosta, jolloin näissä on luonnollisesti syntynyt kiinteää yhteistyötä jo keilulupahakemusten suunnitteluvaihteessa. Yhteistyö on tällöin kohdistunut koulutuksen ja opetussuunnitelman rakentamiseen, opetusohjelman laatimiseen sekä opetuksen toteuttamiseen. Näiden kuuden ohjelman lisäksi neljässä ohjelmassa on opetukseen järjestämiseen liittyvää yhteistyötä, yhteisiä kursseja tms. Kaikkiaan siis puolet jatkotutkinto-ohjelmista on toteuttanut koulutusta yhteis-

työssä toisten ammattikorkeakoulujen kanssa. Tästä huolimatta vain kahden ohjelman itsearvioinnissa mainittiin, että opiskelijat voivat valita opintoja muista ammattikorkeakouluista, ja yksi ohjelma ilmoitti, että myös yliopistokursseja voidaan hyödyntää osana jatkotutkintoa. Toisaalta joissakin ammattikorkeakouluissa oli kohdattu ongelmia tai suhtauduttiin epäilevästi valtakunnallisiin tai eri alueiden ammattikorkeakoulujen yhteisiin kursseihin käytännöllisten ongelmien vuoksi (mm. opiskelijoiden matkustaminen toiselle paikkakunnalle voi tuottaa ongelmia työn, perheen ja taloudellisten seikkojen vuoksi). Joissakin koulutusohjelmissa oli tehty opetuksen järjestämiseen liittyvää yhteistyötä myös yliopistojen kanssa. Kyse oli useimmiten vierailuluennoitsijoista.

Koulutusohjelmien välistä tiedonkulkua ja kokemusten vaihtoa oli tapahtunut myös erilaisten verkostojen kautta. Esimerkkejä näistä ovat saman alan keskinäiset ammattikorkeakouluverkostot tai ammattikorkeakoulujen, yliopistojen ja muiden toimijoiden muodostamat verkostot, joiden piirissä järjestetään teemakohtaisia keskustelufoorumeita tai yhteistyöhankkeita. Jatkotutkintokokeluun liittyvät valtakunnalliset verkostotapaamiset koettiin usein merkittävinä tiedon ja kokemusten jakamisen foorumeina.

Jatkokoulutusohjelmien ja yliopistojen välinen yhteistyö ei ollut yhtä yleistä kuin ammattikorkeakoulujen keskinäinen yhteistyö, mutta sitäkin oli toteutettu monessa eri muodossa. Joillakin aloilla oli substanssiin liittyviä verkostoja, joihin kuului toimijoita eri organisaatioista mukaan lukien yliopistot. Joidenkin koulutusohjelmien ohjaus- tai seurantaryhmässä oli edustajia yliopistoista ja kahdessa ohjelmassa yliopiston edustaja oli ollut mukana myös opetussuunnitelmatyössä. Opiskelijat voivat valita opintoja myös yliopistokursseista. Jatkotutkinnon kannalta relevantteja aikaisempia yliopisto-opintoja hyväksyttiin osaksi HOPSia useassa jatkotutkinto-ohjelmassa. Jatkotutkintoihin liittyvää tutkimuksellista yhteistyötä yliopistojen kanssa oli ollut kahdessa koulutusohjelmassa. Eniten yliopistoyhteistyötä oli kuitenkin tehty opetuksen järjestämisessä. Joissakin ohjelmissa oli käytetty vierailuluennoitsijoita suomalaisista ja ulkomaisista yliopistoista.

Noin puolella koulutusohjelmista oli jossain muodossa kansainvälistä yhteistyötä. Yleisimmin kansainvälinen yhteistyö todentui opetuksen järjestämisessä: opetuksessa oli hyödynnetty vierailevia luennoitsijoita ulkomaisista ammattikorkeakouluista ja yliopistosta. Joidenkin ammattikorkeakoulujen opettajat olivat myös tehneet opintomatkoja ulkomaisiin oppilaitoksiin tai osallistuneet kansainvälisiin yhteistyöseminaareihin. Yhdessä ohjelmassa kansainvälinen yhteistyökumppani oli osallistunut opetussuunnitelman laadintaan. Joissakin ohjelmissa oli tehty myös tutkimuksellista kansainvälistä yhteistyötä. Yksi ohjelma ilmoitti kansainvälisen opiskelijavaihdon olevan mahdollista jatkotutkinto-ohjelman puitteissa. Muutamilla ohjelmilla oli selkeästi pyrkimystä kansainväliseen yhteistyöhön esimerkiksi opetuksen järjestämisessä tai hankerahoitusten hankkimisessa, vaikkakaan nämä pyrkimykset eivät olleet tuottaneet konkreettista toistaiseksi tulosta.

Hyviä yhteistyökäytänteitä

- koulutusalojen välinen verkostoituminen, joka mahdollistaa hyvien käytänteiden jakamisen ja tiedon leviämisen koulutusosalta toiselle
- opintojaksojen järjestäminen ammattikorkeakoulujen yhteistyönä
- vierailuuennoitsijoiden käyttö kotimaisista ja ulkomaisista korkeakouluista
- kansainvälinen opiskelija- ja opettajavaihto
- yliopistojen ja muiden ammattikorkeakoulujen edustajia ohjausryhmässä ja opetussuunnitelmatyössä.

Yhteistyömuodot ja yhteistyön määrä vaihtelivat huomattavasti jatkotutkinto-ohjelmien välillä. Toisaalta yhteistyö ei ole itsetarkoitus, vaan sen tarve vaihtelee eri aloilla. Jatkotutkintojen ollessa vielä kokeiluvaiheessa ja monien yhteistyösuhteiden käynnistämisen ollessa vasta aluillaan ammattikorkeakoulut ovat varovaisia arvioimaan, minkälaista osaamista on syntynyt. Monella alalla on kuitenkin selviä merkkejä sekä sisällöllisen osaamisen että pedagogisen ja verkosto-osaamisen kehittymisestä. Jatkossa kannattaisi yhteistyötä suunnata erityisesti pedagogisen tiedon jakamista edistäviin toimintamuotoihin. Erityisesti *tarvittaisiin foorumia, joka kohdistuisi työn ja koulutuksen toisiinsa kytkemiseen liittyviin pedagogisiin järjestelyihin*. Tällä alueella joissakin koulutusohjelmissa oli pystytty kehittämään erinomaisia ratkaisuja, joiden soveltaminen myös muissa ohjelmissa saattaisi auttaa työn ja koulutuksen yhdistämisestä johtuvien ongelmien ratkaisemisessa.

Kaiken kaikkiaan jatkotutkintokokeilu lienee lisännyt ammattikorkeakoulujen verkostoitumista ja yhteistyötä. Arviointiraporttien perusteella ohjelmien välillä oli tässä kuitenkin huomattavia eroja. Toiset ohjelmat olivat erittäin aktiivisia vuorovaikutuksessaan muiden toimijoiden kanssa, toiset jäivät eristäytyneemmiksi. Pedagogisten foorumien järjestämisen lisäksi ammattikorkeakoulujen välisen yhteistyön sekä yliopistoyhteistyön ja kansainvälisen yhteistyön lisääminen voisi joidenkin ohjelmien kohdalla tuottaa uudenlaisia näkökulmia koulutuksen järjestämiseen.

Jatkotutkinnon vakiinnuttamisen jälkeen on ilmeistä, että koulutusohjelmien suunnittelu ja toteuttaminen on yhä useammin syytä toteuttaa verkostomaisesti useiden ammattikorkeakoulujen yhteistyönä.

6.6 Opinnäytetyön asema jatkotutkinnossa

Laissa ammattikorkeakoulun jatkotutkinnon kokeilusta (8 §) edellytetään, että jatkotutkintoon johtavan koulutusohjelman opetussuunnitelma sisältää 20–40 opintoviikkoa ammattikorkeakoulun järjestämiä, jatkotutkinnon alaan kuuluvia syventäviä opintoja ja opinnäytetyönä 20 opintoviikon laajuisen työelämän kehittämistehtävän.

”Työelämässä hankittuun tietoon ja suoritettuihin opintoihin perustuva soveltava tutkimus tai kehittämistyö, jolla pyritään ratkaisemaan jokin käytännönläheinen työelämästä noussut ongelma, organisaation ulkopuolelta saatu toimeksianto tai kehittämistehtävä” oli ehkä tyypillisin itsearvioitsijoiden antamista opinnäytetyön määritelmistä. Jatkotutkinto-opiskelija voisi esimerkiksi kehittää opinnäytetyössään laajasti koko työyhteisöä. Opinnäytetyön myötä opiskelija olisi toteuttamassa yrityskohtaista, alueellista tai valtakunnallista tutkimusta tai kehittämishanketta, tai opinnäytetyö voisi myös liittyä organisaation saamaan merkittävään ulkoiseen toimeksiantoon. Opinnäytetyöt voisivat myös liittyä valtakunnallisiin työelämän kehittämissuunnitelmiin.

Itsearviointien mukaan opinnäytetyöt eivät aina ole edenneet ongelmitta. Eräiden opiskelijoiden työpaikoilla oli tehty organisaatiomuutoksia, jotka olivat vaikeuttaneet tai suorastaan estäneet kehittämishankkeen ja tätä myötä opiskelijan opinnäytetyön etenemisen. Ongelmia oli tullut myös opiskelijoiden työpaikanvaihdosten johdosta. ”Kaikki kokeilussa mukana olevat opiskelijat tai heidän esimiehensä eivät ole ymmärtäneet sitä mahdollisuutta, minkä kehittämistehtävä antaa”.

Itsearvioinneissa esiintyi kahdenlaista näkemystä opinnäytetyön asemasta ja merkityksestä jatkotutkinto-opiskelussa. Toinen näkemys korosti opinnäytetyön ehdotonta keskeisyyttä koko opiskelussa. ”Kehittämistehtävä on tutkinnon oleellinen ja koko opiskelun yhteen sitova osa. Sen tekeminen aloitetaan jo opintojen alkuvaiheessa ja mahdollisimman suuri osa muista opintojaksoista sidotaan siihen”. Toisiin koulutusohjelmiin ei voinut edes päästä, ellei ollut suunnitellut ja kuvannut hakulomakkeessa opinnäytetyötä etukäteen. Vastaajat kertoivat, että opintojaksoihin liitettävät harjoitukset, esseet ym. on pyritty suunnittelemaan siten, että opiskelija voisi suorittaa ne oman opinnäytetyönsä problematiikan näkökulmasta.

Kaikkia koulutusohjelmia ei kuitenkaan ollut suunniteltu tukemaan pelkästään opinnäytetyötä, vaan koulutuksen tavoitteena oli lisätä muullakin tavalla opiskelijan osaamista. Vastaajat nostivat esiin myös opintojen häiriöttömään etenemiseen liittyvän riskin, jos opiskelu sidotaan liian tiukasti yhden yrityksen tarpeisiin. Tuloksena voi olla jopa opiskelun keskeytyminen. Jos jatkotutkinto-opintoja ei rakenneta pelkästään tai pääasiassa suunnitellun opinnäytetyön varaan, on opinnäytetyön aiheen vaihtaminen tarvittaessa, esim. työpaikan vaihtamisen yhteydessä, helpompaa ja koko opiskelun eteneminen riskittömämpää.

7

Laadunvarmistus nyt ja tulevaisuudessa

Itsearviointien perusteella jatkotutkintokokeiluun osallistuvien ammattikorkeakoulujen tavoissa arvioida koulutusohjelman laatua ohjelman kuluessa esiintyi vaihtelevia käytäntöjä. Koulutusohjelmien laadun arvioimista arvioidessa jotkut vastaajista eivät tehneet eroa ammattikorkeakoulun sisäisen arvioinnin ja muiden toteuttaman ulkoisen arvioinnin välille. Joissakin vastauksissa sisäinen laadun arviointi rajoittui opiskelijapalautteen keräämiseen. Toisissa koulutusohjelmissa laadun arviointi toteutui luontevana osana koko ammattikorkeakoulun laatutyötä ja laatujärjestelmää.

Itsearvioinneista nousi keskeisesti esiin neljä laadun arviointiin liittyvää asiaa: arvioinnin johdonmukaisuus ja järjestelmällisyys, arviointitoiminnan yhteisöllisyys, arviointimenetelmien monipuolisuus ja arviointitoiminnan yhteys ammattikorkeakoulun laatutyöhön ja laatujärjestelmään.

7.1 Laadunhallinnan johdonmukaisuus ja järjestelmällisyys

Lähes puolet itsearvioinneista sisälsi viitteitä siitä, että koulutusohjelman laadunarviointi oli johdonmukaista ja järjestelmällistä. Näissä koulutusohjelmissa oli päätetty yhteisesti laadun arvioinnin avuksi tietyt ”tarkastuspisteet”, joissa kerätään ja analysoidaan koulutusohjelmaa koskevaa arviointitietoa yhteisten keskustelujen pohjaksi. Arviointitoimintaa toteutettiin useissa ammattikorkeakouluissa monella eri tasolla ja monien eri tahojen toteuttamana johdonmukaisesti.

Koulutusohjelmien laadun arviointi vaikutti osassa itsearviointeja epämääräiseltä ja satunnaiselta. Monessa koulutusohjelmassa oli käytössä palautejärjestelmä, mutta palautteiden käsitteleminen ja mahdollisuudet vaikuttaa niiden kautta aidosti koulutusohjelman laatuun näyttivät jäävän vähäisiksi. Toisaalta laadun arvioinnin joustavuus ja epäjärjestelmällisyys on osittain perusteltavissa koulutusohjelmiin osallistuvien pienellä määrällä, jolloin esimerkiksi opiskelijapalautetta voidaan saada epäsäännöllisissä ja epävirallisissa, mutta antoisissa keskusteluhetkissä.

7.2 Yhteisöllisyys

Koulutusohjelman laadun arvioimiseen osallistui parhaimmillaan monia eri tahoja. Useissa koulutusohjelmissa laadunarviointi oli arviointiraporttien mukaan kuitenkin edelleen ainoastaan koulutuksen järjestäjien vastuulla ja toteutettava.

Noin puolet itsearvioinneista sisälsi ajatuksen siitä, että laadun arvioiminen on yhteisöllistä ja eri tahojen tulee osallistua siihen. Kyseisten itsearviointien mukaan laadunarviointiin osallistuivat opiskelijat, koulutuksen järjestäjät ja työelämän edustajat. Parhaimmillaan opiskelijoilla ja työelämän edustajilla oli monipuoliset mahdollisuudet vaikuttaa koulutusohjelman laadun arvioimiseen. Myös ammattikorkeakoulun eri tasoilla olevan henkilöstön arviointitoimintaan osallistumista pidettiin tärkeänä. Sellaisissa koulutusohjelmissa, joissa laadun arviointiin osallistui monia eri tahoja ja joissa, laadun arvioiminen ei ollut vielä kovin järjestelmällistä ja organisoitua, saattaa aiheutua ongelma siitä, kuka arvioi laatua ja kuka siitä vastaa. Koska ammattikorkeakoulu on aina vastuussa järjestämänsä koulutuksen laadusta, on tärkeää, että ammattikorkeakoulu määrittelevät selkeästi, keiden tulee osallistua arviointiin ja miten. Joissain itsearvioinneissa ei ollut mainintaa työelämän mahdollisuudesta osallistua koulutusohjelman laadun arvioimiseen koulutuksen aikana. Käytäntö tuntuu puutteelliselta, koska kyseessä ovat vahvasti työelämälähtöiset ja ammatillisesti suuntautuneet koulutusohjelmat.

Muutamassa itsearvioinnissa korostettiin koulutusohjelman laadun arvioinnin avoimuutta. Tavoiteltavaa onkin luoda eri tahoille mahdollisuus avoimeen arviointityöskentelyyn ja palautteen antamiseen.

7.3 Monipuolisuus

Koulutusohjelmien laatua arvioitiin koulutusohjelman toteutuksen aikana monin erin tavoin ja menetelmin. Opiskelijoilta, opettajilta, koulutuksen suunnittelijoilta, työelämältä ja muilta kokeiluun osallistuvilta kerättiin palautetta kyselyjen ja keskustelujen avulla. Monissa koulutusohjelmissa nähtiin itsearviointiin pohjautuvat arvioinnin toteutukset onnistuneiksi. Benchmarking nähdään toimivaksi menetelmäksi etenkin niissä koulutusohjelmissa, joissa koulutuksen järjestämisestä oli vastuussa kaksi tai useampi ammattikorkeakoulu. Lisäksi koulutusohjelmissa opiskelijoilla teetettiin vertaisarviointeja ja palautetta kerätään pari- ja ryhmätöiden avulla. Muutamien koulutusohjelmien itsearvioinneissa huomioidaan jo muualla kerätyn tilastoaineiston käyttö oman arviointityön apuna ja dokumentoidaan omaa toimintaa.

Jossakin itsearviointiraporteissa oli havaittavissa selkeä arviointitapojen kokonaisuus, jossa erilaiset arviointitavat yhdistyivät. Kaikissa itsearvioinneissa korostettiin opiskelijoiden roolia palautteen antajina ja arviointitoiminnan ydinjoukkona. Laadun arvioinnin osalta kehittyneemmissä koulutusohjelmissä huomioitiin opiskelijapalautteen lisäksi monia muita arvioinnin kohteita ja toteutustapoja. Muutamissa toteutuksissa oltiin osattu hyödyntää myös virtuaaliympäristö keskustelufoorumeineen osaksi laadun arvioinnin työtapoja. Jossain koulutusohjelmissä laadun arvioinniksi nähtiin riittävän ulkoisen arvioinnin lisäksi vain toimiva opiskelijapalautejärjestelmä.

7.4 Yhteys ammattikorkeakoulun muuhun laatutyöhön ja laatujärjestelmään

Muutamassa itsearvioinnissa todettiin koulutusohjelman laadun arvioinnin olevan osan ammattikorkeakoulun kokonaisvaltaista laatu työtä ja laatu järjestelmää. Kehittyneimmissä koulutusohjelmissä laatua arvioitiin jatkuvasti ammattikorkeakoulun laatu järjestelmän mukaisilla kyselyillä ja väliarvioinneilla tai muilla ammattikorkeakoulun laatu- ja arviointiohjelmaan perustuvilla menettelyillä.

Jatkotutkintojen laadunvarmistuksen yhteys ammattikorkeakoulun omaan laatu työhön ja -järjestelmään jäi kuitenkin monessa itsearvioinnissa osoittamatta. Tämä voi johtua ainakin kahdesta syystä: joko ammattikorkeakouluilta puuttuu vielä oma laatu järjestelmä tai se oli vasta kehitteillä, tai jatkotutkinto koetaan kokeilusta johtuen vielä irralliseksi, tilapäiseksi osaksi ammattikorkeakoulun muuta toimintaa, joten sitä ei ole liitetty laadun arvioinnissakaan vahvasti osaksi ammattikorkeakoulun muuta toimintaa.

7.5 Koulutuksen laadunvarmistuksen keskeiset haasteet

Itsearvioinneissa oli käsitelty koulutuksen laadunvarmistuksen keskeisiä haasteita pääsääntöisesti kahdesta eri näkökulmasta. Osa vastaajista pohti koulutuksen laadun kehittymisen kannalta keskeisiä haasteita ja osa vastasi kysymykseen laadunvarmistuksen näkökulmasta. Itsearvioinneissa näkyi laadunvarmistuksen yhtenä haasteena työelämän edustajien osallistuminen arviointitoimintaan. Vastaajat pohtivat sitä, miten työyhteisöt voisivat arvioida jatkotutkinto-opiskelijan opiskelun merkitystä työyhteisölle. Merkittävimpänä palautteen saamisen tapana pidettiin jatkuvaa vuorovaikutusta jatkotutkinto-opiskelijan, hänen edustamansa organisaation ja ammattikorkeakoulun välillä.

Laadunvarmistuksen kannalta nähtiin olennaisena se, että jatkotutkintokoulutuksella tuotetaan osaajia työelämän tulevaisuuden tarpeisiin. Yhdessä itsearvioinnissa laadunvarmistuksen odotettiin vastaavan myös siihen haasteeseen, joka syntyy jatkotutkintokoulutuksen vastuusta reagoida ympäristön muutoksiin ja olla mukana luomassa kyseisen koulutusalan tulevaisuutta. Monen vastauksen perusteella laadunvarmistuksen vahvana ja keskeisenä asiana nähtiin toimiva palautejärjestelmä. Toisaalta muutamassa itsearvioinnissa puhuttiin myös

laajemmin arviointimenetelmistä/-käytännöistä ja niiden monipuolistamisesta ja kehittämisestä. Eräässä itsearviointiraportissa monet keskeiset asiat kiteytyivät ammattikorkeakoulun laadunvarmistuksen sisäisiksi haasteiksi. Vastaajan mukaan ne liittyvät yhteisten arviointimenettelyjen monipuoliseen kehittämiseen ja henkilöstön arviointitaitojen kouluttamiseen ja osaamisen hyödyntämiseen. Vastaajien mukaan itsearviointien, benchmarkingin ja sisäisten sekä ulkoisten arviointien ja auditointien käyttö koulutuksen kehittämisessä ja parantamisessa vaatii eri toimijoiden jatkuvaa vuoropuhelua.

Yhden itsearvioinnin mukaan opintojaksokohtainen laatu pyrittiin varmentamaan opiskelijoiden ennakoarvioinnin sekä opintojaksopalautteen avulla. Opiskelijoilla oli usean itsearvioinnin mukaan hyvät mahdollisuudet vaikuttaa koulutuksen kehittämiseen. Heillä koettiin myös olevan vastuuta kehittämistyöstä ja palautteen antamisesta. Koulutuksen kehittämiseen liittyi myös eräässä itsearvioinnissa kuvattu oppimisen arvioinnin uudistaminen. Sen mukaan kyseisessä jatkotutkinnossa oli uudistettu oppimisen arviointia kehittämällä sen osiksi itsearviointia, vertaisarviointia, ryhmäarviointia, prosessiarviointia ja päätöarviointia. Eräässä toisessa itsearvioinnissa pidettiin tärkeänä sitä, että laatu pystytään tekemään etukäteen ja varmistamaan se prosessin synty- ja toteuttamishetkellä. Vastaajan mukaan tämä vaatii riittävästi aikaa ja mahdollisuuden keskittyä opetuksen suunnitteluun.

Keskeisenä asiana laadunvarmistuksessa pidettiin sitä, että laadun seuranta on jatkuvaa. Erään vastaajan mukaan koulutusohjelman toteutuksessa täytyy toimia sovittu jatkuva laadun parantamisen periaate, jolloin opintojaksopalautetta otetaan ja hyödynnetään jatkuvasti, eikä vasta jaksojen päätyttyä. Eräs vastaaja totesi ja myönsi, että laatu vaatii aikaa, rahaa, organisointia ja johtamista.

Itsearvioinneista nousi esiin myös laadunvarmistukseen liittyviä henkilöstön kehittämistarpeita. Riittävät opetusresurssit koettiin tärkeäksi haasteeksi laadunvarmistuksessa. Useimmiten koettiin, että opetushenkilökunnalla tulisi olla jatkotutkinnon toteuttamisen kannalta riittävät kompetenssitaso eli relevantti tutkinto ja työkokemus. Joissakin vastauksissa tärkeäksi asiaksi nähtiin yhteistyökorkeakoulujen edustajien perehdyttäminen ammattikorkeakoulujen ja erityisesti ammattikorkeakoulun jatkotutkinnon erityispiirteisiin. Vastaajan mukaan vierailevat opettajat eivät yleensä osallistu pedagogiseen keskusteluun ammattikorkeakoulun sisällä, mikä vaikeuttaa heidän perehtymistään ammattikorkeakouluopetuksen erityispiirteisiin. Hankaluutena vastaaja koki sen, että mm. yliopistomaailmasta tulevilla vierailevilla opettajilla on usein erilainen pedagoginen näkemys ja joskus hieman varauksellinen ennakoasenne ammattikorkeakoulua kohtaan.

Itsearvioinneissa kiinnitettiin myös huomiota henkilökunnan osaamisen ja motivaation ylläpitämiseen. Motivoituneen henkilökunnan uskottiin olevan valmis ja halukas kehittämään itseään ja opetustaan. Arvioitsijat uskovat, että opettajan näkökulmasta jatkotutkintoon panostaminen, mm. opettajan lisäkoulutuksella, kannattaa, jos jatkotutkinto voidaan nähdä kiinteänä ja jatkuvana osana opettajan toimenkuvaa.

Koulutuksen kansainväliseksi haasteeksi laadunvarmistuksessa nähtiin jatkokutkinnon aseman määrittelemättömyys ja kansainvälinen vertailtavuus. Arvioitsija piti tärkeänä sitä, että jatkokutkinnon arvioinnit tukevat koulutusohjelmien kansainvälistymistä. Arviointimenettelyjen tulisikin olla kansainvälisiä niin, että niistä löytyisi yhdenmukaisuutta. Päätöskeskusteluissamme jatkokutkinnoille kaivattiin jopa valtakunnallisesti määriteltyä tasovaatimusta ja arviointikriteerejä. Eräässä itsearvioinnissa esitettiin akkreditointijärjestelmän kehittämistä, systemaattista benchmarking-järjestelmää ja opinnäytetöiden vaatimustaso-kuvausten laatimista. Opinnäytetöiden tasovaatimukset koettiin myös päätöskeskusteluissa tärkeiksi kansallisen ja kansainvälisen vertailtavuuden vuoksi. Olisimme puoltamassa jonkinlaisen kuvauksen – ainakin opinnäytetyön luonteesta ja tasosta – kirjaamista lakiin.

Eräässä itsearvioinnissa pohdittiin myös Korkeakoulujen arviointineuvoston roolia. Sen mukaan Korkeakoulujen arviointineuvostolla voisi olla suunnan näyttäjänä entistä selkeämpi rooli laadunvarmistukseen liittyvien odotusten osalta.

7.6 Resurssit ja henkilökunnan kehittäminen

Uusi koulutusjärjestelmä ja ammattikorkeakoulujen yliopettajarakenne on mahdollistanut uusien, tuoreiden kykyjen palkkaamisen ammattikorkeakoulusektorille. Jatkokutkinnon kokeilulaissa määritellyt kriteerit opettajien pätevydestä (laki 5§ kohta 3) ovat lähtökohtana henkilökunnan pätevyden ja osaamisen tarkastelulle itsearvioinneissa. Ammattikorkeakoulut ovat valinneet henkilökunnasta jatkokutkintojen toteuttajiksi koulutukseltaan ja työelämäkokemukseltaan kokeneimmat ja soveltuvimmat henkilöt. Lähtökohtana on tiedekorkeakoulujen jatkokutkintojen kautta pätevoitynyt tutkijakoulutuksen saanut henkilöstö, jolla on myös pedagogiset taidot. Itsearvioinneissa ammattikorkeakoulut katsoivat jatkokutkintojen henkilökunnan osaamisprofiilin rakentuvan työelämäkokemuksen kautta muodostuvasta substanssiosaamisesta. Jatkokutkinnon toteutusta rikastutti ja monipuolisti monitieteisyys ja monialaisuus. Ominaista henkilöstön kvalifikaatioille oli lisäksi yrittäjämäinen toiminta-asette sekä kehittämiseen liittyvä menetelmällinen osaaminen.

Itsearvioinneissa kuvattiin, että jatkokutkintoa toteuttaa tiiminä toimiva ydinjoukko, jonka ammatilliset kvalifikaatiot vastaavat hyvin koulutusohjelman sisältöjä. Itsearviointien perusteella voidaan todeta, että ammattikorkeakouluissa on yliopistollisten jatkokutkintojen kautta pätevoitynyttä tutkijakoulutuksen saanutta henkilöstöä toteuttamassa jatkokutkinnon opetusta. Ammattikorkeakoulun jatkokutkinnon kehittämisessä henkilöstöltä edellytetään syvällistä ymmärrystä siitä, mitä on ammattikorkeakoulun praktinen osaaminen ja miten se suhteutuu yliopistosektorin osaamiseen. Opettajien muodollisen pätevyden lisäksi monien yhteistyöhankkeiden toteuttaminen elinkeino- ja työelämän toimijoiden kanssa on tuonut ammattikorkeakouluihin osaamista, jota voidaan hyödyntää jatkokutkintokokeilussa. Toisaalta itsearvioinneissa korostetaan myös *substans-*

siosaamista, joka ei välttämättä edellytä ylempää korkeakoulututkintoa eikä yliopistossa suoritettua jatkotutkintoa.

Itsearvioinneissa tuotiin esille, että jatkotutkinto on uutena koulutusohjelman haastanut uudenlaiseen pedagogiseen lähestymistapaan, joka vaikuttaa jatkotutkinnolle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseen. Osassa ammattikorkeakouluja henkilöstön omat opinnäytetyöt suuntautuvat jatkotutkintoja tukevalle alueelle lisäten opetussuunnitelmaan liittyvän tutkimus- ja kehittämistehtävän metodista ja ohjauksellista osaamista.

Erityisesti useiden ammattikorkeakoulujen yhteiskokeiluissa kuvattiin etuja, jotka muodostuvat useiden ammattikorkeakoulujen huippuosaajien verkostoituessa valtakunnan tason lisäksi myös kansainvälisesti. Tämä yhteistyö tuottaa jatkuvasti uusia, erityisesti jatkotutkintoja sekä tutkimus- ja kehitystyötä innovatiivisesti edistäviä yli koulutusalojen yltäviä toimintamalleja

Itsearvioinneissa todetaan lisäksi, että opettajat ovat tutkimus- ja kehittämisorientoituneita. Esimerkiksi *opinnäytetyöhön liittyvä menetelmällinen osaaminen* on alue, jossa toteutuksen kanssa osin samanaikaisesti on luotava uusia innovaatioita. Jatkotutkinnon kehittämistyö ja toteutus on edellyttänyt henkilöstöltä syvällistä paneutumista uudenlaiseen tutkimusproblematiikkaan.

Jatkotutkintokokeilun työryhmässä opettajien *yrittäjämäinen toiminta-asetenne* on tullut hyvin esiin. Yrittäjyyden ja liiketoimintaosaamisen painotukset ovat näkyneet heidän työotteessaan. Paljon merkitystä on myös opettajien henkilökohtaisilla ominaisuuksilla kuten kannustavuudella, keskustelevuudella, motiivintikyvyllä jne.

7.7 Kehittämisen tarpeet ja menetelmät

Muutamassa ammattikorkeakoulussa kuvattiin osaamisen johtamisen järjestelmää, joka lähtee liikkeelle opettajien henkilökohtaisista vuosittain kehityskeskustelun yhteydessä tarkistettavista kehityssuunnitelmista. Ilmeisesti kuitenkin tämänsuuntainen kehitys on vasta alullaan, sillä vain yksittäisistä itsearvioinneista käy ilmi kehityssuunnitelmien kytkeytyminen organisaation toiminnan painopistealueisiin ja kehitystavoitteisiin.

Itsearviointien mukaan henkilöstön osaamisen kehittämismenetelminä käytettiin perinteisesti perehdytystä ja koulutusta. Lisäksi työelämälähtöisissä kehittämishankkeissa työskentelemisen kautta katsottiin voitavan lisätä uutta osaamis-pääomaa.

Itsearviointiin osallistuneilla ammattikorkeakouluilla oli melko yhtenevä käsitys henkilöstön kehittämisen tarpeista ja kriittisistä alueista. Pääsääntöisesti ne keskittyivät aikuispedagogiikan uusien innovatiivisten ratkaisujen kehittämiseen ja verkko-oppimisen alueelle sekä opinnäytetöiden ohjaukseen ja muutosprosessien läpiviemiseen työelämässä. Muutamat ammattikorkeakoulut katsoivat tarvitsevansa lisäpätevoitymistä myös jatkotutkintojen teema-alueilla.

Henkilökunnan kokemista kehittämistarpeista keskeisin oli oman alan kehityksen mukana pysyminen. Opetussuunnitelman tunteminen ja koko

koulutuksen perusteiden hahmottaminen muiden koulutusmuotojen joukossa olisi niinkään koko opettajakunnalle tärkeää. Toisaalta ammattikorkeakoulujärjestelmän vakiintumisen myötä toteutetun opettajien lisäkoulutuksen koettiin jo tuottaneen tätä osaamista.

Muutammat ammattikorkeakoulut kuvasivat itsearvioinneissa erikoistumisopintojen ja jatkotutkintojen sisäistä kehittämistyötä. Näissä harvoissa ammattikorkeakouluissa yliopettajien määrää tullaan lisäämään erityisesti kärkiosaamisen ja avainosaamisen alueilla tutkimus- ja kehitystyöhön. Muina ratkaisuuina nähtiin yliopettajuuksien uudelleen tarkastelu, henkilöstön osaamisen parempi ja monipuolisempi hyödyntäminen, henkilöstön osaamisen uudelleen suuntaaminen ja kehittäminen sekä uusien osaajien rekrytointi yliopettajuuksia perustamalla.

Kun jatkotutkinto on tullut ”ylimääräisenä” kaiken entisen päälle, eikä sitä varten ole hankittu lisähenkilöstöä, ovat koulutusjohtaja, osastonjohtajat ja jatkotutkinnon vastaava yliopettaja saaneet ajoittain todella miettiä, miten kaikki tarvittava opetus yms. järjestetään. Tasaisen ja korkean laadun varmistamiseksi jatkotutkintoon sisältyvää opetusta ja ohjausta ei voida pitkällä tähtäimellä pohjata jatkuvasti vaihtuviin (ja/tai ulkopuolisiin) henkilöihin.

7.8 Taloudelliset resurssit ammattikorkeakoulujen jatkotutkintojen toteuttamiseksi

Väliarviointiin osallistuneet ammattikorkeakoulut totesivat lähes yksimielisesti, että jatkotutkintoa ei voida toteuttaa tällä hetkellä sille varatun rahoituksen puitteissa. Taloudellisia resursseja oli jouduttu suuntaamaan jatkotutkintokokeiluun merkittävästi enemmän kuin mitä ammattikorkeakoulu kyseisen opiskelijamäärän perusteella on OPM:n rahoituksena saanut. *Siten koulutuksen suunnittelu, arviointi ja toteutus on jouduttu toteuttamaan ainakin osittain muun toiminnan kustannuksella.*

Syiksi koulutusohjelmien rahoituksen riittämättömyyteen todettiin pienet ryhmäkoot ja yksikköhintatulon pienuus. Aloitusr ryhmien koon pienuuden lisäksi jatkotutkinnon kokeiluluonteesta takia täyttämättä jääneet aloituspaikat ovat entisestään vaikeuttaneet toteutuksen taloudellista tilannetta. Ammattikorkeakoulut arvioivat jatkotutkinnon toteuttamisen korkeampien kustannusten aiheutuvan useista eri tekijöistä. Jatkotutkintokokeiluryhmän koulutuksen ainutkertaisuuden takia suunnitteluun ja markkinointiin on kulunut ensimmäisen lukukauden opiskelijatulo jo ennen koulutuksen alkua. Opetuksen suunnitteluun on jouduttu osoittamaan tavallista enemmän resursseja johtuen uusista pedagogisista ratkaisuista, ryhmän heterogeenisuudesta ja aitojen työelämäyhteyksien toteuttamisesta jokaisella opintojaksolla. Tukipalvelujen (kirjasto, atk-tuki, opintotoimisto) järjestäminen viikonloppujen aikana on lisännyt kustannuksia eräissä ammattikorkeakouluissa.

Merkittävää on myös se, että opettajien *palkkakustannukset ovat jatkotutkintokoulutuksessa korkeammat* kuin perusopetuksessa johtuen opettajien korkeammasta koulutustasosta sekä pitkästä työkokemuksesta. Opinnäytetyön toteu-

tuksen ja suunnittelun resurssitarve on huomattavasti suurempi kuin perustutkinnon opinnäytetyön ohjauksessa. Myös useamman ammattikorkeakoulun yhteinen koulutusohjelma näytti nostavan kustannuksia verrattuna yhden koulutusorganisaation kustannuksiin, toisin kuin voisi kuvitella. Lisäkustannuksia muodostui mm. matkakustannuksista. Toisaalta ammattikorkeakoulujen verkostoitumisella on haettu kriittistä massaa, jossa resurssien laatua saadaan nostettua ja taloudellista tehokkuutta lisättyä. Myös kansainvälisyyteen on pyritty panostamaan perustutkintoja enemmän.

Toisaalta ammattikorkeakoulut kritisoivat kokeilulle asetettujen tavoitteiden haasteellisuutta suhteessa sille myönnettyyn rahoituspohjaan, mutta toisaalta ammattikorkeakoulut toivat esiin useita perusteluja sille, miksi jatkotutkintokokeiluun on kannattanut panostaa yksikköhintaa enemmän. Jatkotutkinnon toteuttaminen on koettu suureksi haasteeksi ja mahdollisuudeksi uudistumiselle. Jatkotutkintokokeilujen toteuttamisen kokonaisuuden mukanaan tuoma oppimiskokemus on koettu positiiviseksi huolimatta talouden miinusmerkisestä tuloksesta.

Kokeiluun osallistuneet ammattikorkeakoulut ovat ratkaisseet taloudellisiin resursseihin liittyviä ongelmia monin tavoin. Useat ammattikorkeakoulut raportoivat omistajatahojen suhtautuneen jatkotutkintokokeiluun myönteisesti ja varanneen riittävät resurssit sen toteutukseen ja kehittämiseen. Eräissä ammattikorkeakouluissa jatkotutkintokokeiluun suunnattu rahoitus on tehty sekä keskushallinnon että koulutusalan suunnitelmallisen tehtävien ja resurssien jaon avulla. Toisissa ammattikorkeakouluissa on päädytty siihen, että jatkotutkintokokeilu on koulutusalan oma asia.

Hyviä käytäntöjä

- useamman ammattikorkeakoulun verkostoitumisella on haettu kriittistä massaa, nostettu resurssien laatua ja lisätty taloudellista tehokkuutta
- tukipalvelujen (mm. kirjasto, atk-tuki, opintotoimisto) toimintoja on keskitetty tai tullaan keskittämään yhteiselle kampukselle
- järjestetty yhteisopetusta eri jatkotutkintokoulutusohjelmien kanssa ja soveltuvasti myös erikoistumisopintojen kanssa.

Valitettavaa on että eräät ammattikorkeakoulut olivat päätyneet resurssipulan vuoksi ratkaisuihin, jotka sinänsä ovat kokeiluun osallistumisen luonteen vastaisia. Pieneksi jäänyt opiskelijamäärä oli vaikuttanut koulutuksen hallinnointiin suunnattuihin resursseihin siten, että varsinaisen opetuksen edellyttämä hallinnointi oli voitu hoitaa, mutta valtakunnalliseen yhteistoimintaan ja opetusministeriön edellyttämään raportointiin resurssit eivät olleet riittäneet.

Ammattikorkeakoulut esittivät kehittämis ehdotuksiksi jatkotutkinnon vaatiman *erityispanostuksen huomioivaa lisärahoitusta*. Lisäksi taloudellisesti kestävä toteutus edellyttäisi koulutusryhmän aloittamisen vuosittain riittävän suuriina, jolloin samalla opiskelijoiden yksilöllisten ja työelämän tilanteisiin sopeutettujen ratkaisujen mahdollisuus paranisi.

8

Jatkotutkinnon erityishaasteita

8.1 Bolognan-prosessin asettamat haasteet

Ns. Bolognan-prosessin kaikissa perusasiakirjoissa sanamuotona käytetään ilmaisua ”yliopistot ja muut korkeakoulut”. Tämä sanamuoto viittaa siihen, että tutkinnon kaksitasoisuus ym. asiakirjoissa linjatut kehityssuunnat olisi toteutettava samansisältöisinä myös suomalaisissa ammattikorkeakouluissa. Käytännössä asiakirjat on kuitenkin luotu paljolti puhtaasti tiedekorkeakoulujen näkökulmasta, eikä suomalaista ’non-university’-sektoria ole otettu riittävästi huomioon. Tämä ehkä osaltaan selittää hyvin laimeaa keskustelua Bolognan-prosessin soveltamisesta ammattikorkeakouluissa. Bolognan-prosessin seurauksena ilmeisesti tiedekorkeakoulujen tutkimustehtävää ja tiedepohjaista opetusta tulisi vahvistaa entisestään, mikä sinällään loisi lisää tilaa Suomen duaalijärjestelmässä kaavaillulle ammattikorkeakoulun kehittämistehtävälle työelämää ja alueita ajatellen. Samanlainen tilanne on esimerkiksi Saksassa, jossa kaksiportaista tutkintojärjestelmää kehitetään rinnakkain sekä tiedepohjaisissa yliopistoissa että työelämäsuuntautuneissa ammattikorkeakouluissa.

Bolognan-prosessin asiakirjojen *ei kuitenkaan voida katsoa vaativan kahta koulutustasoa kaikkiin korkeakouluihin*; jatkossakin lienee korkeakouluja, jotka tarjoavat vain ensimmäisen syklin opintoja. (Vastaavasti esim. Saksassa joissakin osavaltioissa toimivat ammattikorkeakoulujakin voimakkaammin työelämälähtöiset Berufsakademi-nimiset korkeakoulut antavat jatkossakin vain alempia korkeakoulututkintoja.). Kandidaatin ja maisterin tasoisten opintojen järjestämisen oikeus tulee perustumaan Suomessa ammattikorkeakoulujen hakemuksiin ja laatuarviointeihin. Ammattikorkeakoulujen jatkotutkintojen suhde näihin kahteen eurooppalaiseen koulutustasoon *tulee määritellä kansallisesti lainsäädännössä*, niin kuin kaikki muutkin tutkintojärjestelmät. Käytännössä Bolognan-prosessi kuitenkin antaisi ymmärtää, että lainsäädännön tulee pohjautua koulutuksen tuottamiin valmiuksiin, joten *jatkotutkinnon osaamistavoitteet tulisi myös kirjata selvästi auki lainsäädännössä*. Tässä voidaan hyödyntää esimerkiksi Hollannista saatuja kokemuksia. Näkökulman tulee olla nimenomaan *osaamisissa*, ei koulutussisällöissä.

Duaalijärjestelmän kannalta ja osaamistavoitenäkökulmasta on *myös mahdollonta ajatella siirtymistä suoraan korkeakoulujärjestelmästä toiseen*, koska tuolloin tutkinnot olisivat asiallisesti yhtenäiset. Tällöin ei mitään duaalijärjestelmää olisikaan. Sen sijaan siirtymisiin ammattikorkeakoulusta yliopistoon ja päinvastoin voi ajatella samanlaista käytäntöä kuin on ollut jatkotutkintoihin pääsyn

osalta: hakijan osaaminen ja aiemman koulutuksen soveltuvuus arvioidaan ja opintoja täydennetään sisällössä olevien erojen osalta kulloinkin tarpeen mukaisesti. Tämä käytäntö on myös hyvin lähellä ammattikorkeakoulujen jatkotutkinnoissa nykyisin vallitseva henkilökohtaisten opintosuunnitelmien käytäntöä.

Duaalimallin kannalta *ammattikorkeakoulujen jatkotutkinnon vakinaistaminen on tarpeellista*, jotta ammattikorkeakoulun perustutkinnon suorittaneille voidaan taata työelämälähtöinen ylemmän korkeakoulututkinnon tasoinen koulutus. Vaihtoehtona olisi opiskelijoiden ohjaaminen täydentävien opintojen kautta yliopistojen maisteriohjelmiin ja/tai ammattikorkeakoulujen perustutkinnojen kehittäminen entistä tutkimuspainotteisemmiksi, mahdollisesti työelämälähtöisyyden kustannuksella, mikä merkitsisi duaalimallin idean rapautumista.

Ammattikorkeakoulujen työelämälähtöinen jatkotutkinto työkokemusvaatimuksineen on myös linjassa elinikäisen oppimisen kehittämisen kanssa, joka on hyväksytty keskeiseksi koulutuspolitiikan periaatteeksi. Tulevaisuudessa joka tapauksessa koulutuksen ja työelämän vuorottelu tulee olemaan entistä tarpeellisempaa. Edelleen työelämälähtöisenä toteutettava suomalainen ammattikorkeakoulujen jatkotutkinto tarjoaisi myös kansainvälisesti ainutlaatuisen ja innovatiivisen koulutusmallin, joka todennäköisesti herättäisi myös kansainvälistä kiinnostusta. Ongelmana jatkotutkintojärjestelmän vakiinnuttamisessa on järjestelmän rahoittaminen sekä lähivuosina eteen tuleva mahdollinen korkeakoulupaikkojen ylitarjonta. Viimeksi mainittuun ongelmaan vastaaminen edellyttäisi kansainvälisten jatkotutkinto-ohjelmien kehittämistä, mikä saattaa lisätä ohjelmien kustannustasoa nykyisestäkin.

Kaikissa arviointiryhmän käymissä keskusteluissa pidettiin selvänä, ettei ammattikorkeakoulun perustutkintoa pitäisi lyhentää keinotekoisesti Bolognanprosessin ECTS-pisteitä vastaavasti. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon tulee jatkossakin tuottaa ne osaamiset, joita kukin työelämän alue vaatii. Samoin jatkotutkinnon tulisi olla – ollakseen kunnollinen tutkinto – vähintään 60 ECTS-pisteen laajuinen. Näin ollen jotkut ammattikorkeakoulujen tutkintoyhdistelmät lienevät jatkossakin yli Bolognan asiakirjan osoittaman 300 ECTS-pisteen, joka on vähimmäismäärä opintojen laajuuteen perustuvaan kelpoisuuteen akateemisiin jatkotutkintoihin.

Ammattikorkeakoulututkintoihin sisältyvän vähäisemmän menetelmäorientaation vuoksi jouduttaneen mahdollisten yliopistojatkotutkintoihin haluavien osalta soveltamaan tapauskohtaista harkintaa ja vaatimaan täydentäviä tieteellisiä opintoja ja henkilökohtaisia opintosuunnitelmia, mutta kuten jo todettu on tilanne sama jo tälläkin hetkellä esimerkiksi vieraasta yliopistosta tohtorikoulutukseen pyrkiville. Tasollista kelpoisuutta ei tulisi sekoittaa sisällölliseen kelpoisuuteen.

8.2 Työelämän kehittämisen haasteet

Useissa käymissämme keskusteluissa todettiin duaalimallin pääasialliseksi perusteeksi se, että ammattikorkeakoulutuksella tuotetaan työmarkkinoille työelämän kehittämiseen orientoituneita asiantuntijoita, kun tiedekorkeakouluissa saadaan tutkimusvalmiuksia. Keskusteluissamme pohdittiin myös jatkotutkinnon keskeisiä sisältöjä. Johtopäätös lienee se, että ammattikorkeakoulun jatkotutkinnon täytyy syventää yleisten työelämän kehittämisvalmiuksien lisäksi aikaisemman ammattikorkeakoulututkinnon antamia substanssiin liittyviä valmiuksia ratkaista käytännön työelämän ongelmia. Jatkotutkinnon peruskriteerinä, jotta sillä olisi lisäarvoa perustutkintoon nähden, nähtiin ”moniammatillisuus” – perustutkintoa laajentava kokonaisuus. Useimpien mielestä tämä laajentaminen toteutuu ensi sijassa projektien johtamisen, sosiaalisten taitojen ja menetelmäosaamisen ”metataitojen” kautta. Myös tutkimuksellisten taitojen nähdään kuuluvan olennaisena osana masters-tasoiseen koulutukseen, mutta ammattikorkeakouluissa suuntautuvan erityisesti t&k-valmiuksen kehittämiseen.

Edellä esitetystä voidaan päätellä – kuten laissa itse asiassa lukeekin – että ammattikorkeakoulun jatkotutkinto antaa valmiuksia kehittää *työelämää*, ei yksittäistä työpaikkaa. Joissakin ammattikorkeakouluissa opinnäytetyöt kuitenkin ohjasivat koko koulutuksen sisältöä, jopa rekrytointia. Näemme tämän lähestymistavan ongelmallisena – jatkotutkinnon tulisi olla tulevaisuuteen orientoitunut, ei yksittäisen työnantajan yksittäistä ongelmaa ratkaiseva kaksivuotinen ohjelma. Joissakin ammattikorkeakouluissa pyrittiin kytkemään opinnäytetyöt t&k-toimintaan. Tämä käytäntö voi mielestämme paremmin ohjata pedagogiikkaa niin, että jatkotutkinnon keskeiset kompetenssit voidaan tuottaa. Joka tapauksessa tulisi kompetenssi- ja osaamisvaatimukset pitää mielessä opinnäytetöitä ohjattaessa niin että nämä yksittäistä ongelmanratkaisua laajemmat taidot tulevat myös opittua. Tämä asettaa jälleen lisävaatimuksia opinnäytetöiden ohjaamiselle. *Opinnäytetyö ei ole jatkotutkinnon tarkoitus, vaan osa sen pedagogiikkaa.*

Toinen ongelmallinen yksityiskohta liittyy ajatukseen siitä, että jatkotutkinnon tulee vastata työelämän vaatimuksiin. Ammattikorkeakoulujen autonomia ja alueellinen tehtävä viittaisi siihen, että kunkin ammattikorkeakoulun tulisi pystyä vastaamaan oman alueensa työpaikkojen erityisiin vaatimuksiin. Toisaalta ammattikorkeakoulujen jatkotutkinnolla on ilmeisesti ajateltu olevan kansallinen työelämää kehittävä rooli, ja tämä on myös oma näkökantamme. Tästä seuraa kysymys siitä, miten – ja kenen – tulisi määritellä ”työelämän vaatimukset”. Mikäli alueille jätetään päätösvalta ohjelmien nimikkeistä ja suuntauksista ja laissa määritellään (Bolognan sopimuksen perusajatuksen mukaan) saavutettavat kompetenssit ohjelmien nimikkeiden sijaan, ei mielestämme kansallisen tehtävän toteuttamisessa hävitä mitään, mutta koulutusten aloittamisesta tulee joustavampaa ja yksittäisistä koulutusohjelmista tehokkaampia.

Kokeilussa on määrittely osa koulutusohjelmista hyvin tiukasti (esim. korjausrakentamisen alalla ei ole ollut juurikaan kysyntää niillä alueilla, joiden ammattikorkeakouluilla olisi ollut osaamista järjestää koulutusohjelma). Toiset taas

käsittävät käytännössä kaksi eri koulutusohjelmaa (esim. hyvinvointiteknologian koulutusohjelmaan sisältyy tekniikkaa terveysalan ihmisille ja terveysalaa tekniikan ihmisille; ikääntyvien ja pitkäaikaissairaiden hoito on kovin erilaista), ja lopulta sosiaalialan ohjelmia ei olla nimetty ollenkaan, vaan todetaan, että ohjelmia voi järjestää myös sosiaalialalla. *Emme puolla koulutusohjelmien tarkkaa määrittelyä laissa*, koska se yhtäältä tekisi lähes jatkuvat lain muutokset tarpeelliseksi Suomen kaltaisessa pienessä maassa (”työelämän aidosti vaatimat” ehkä 50–100 korjausrakentamisen asiantuntijaa on aika pian koulutettu). Toisaalta, kuten todettu, Bolognan sopimuksen ajatus on, että koulutusten määrittely tapahtuisi osaamisten, ei sisältöjen, tasolla. Mielestämme jatkotutkintojen antamat kompetenssit tulisi kirjata lakiin yli alojen.

8.3 Henkilökohtainen urakehitys ja elinikäinen oppiminen

Ammattikorkeakoulujen jatkotutkinnon kokeilulain mukaan ammattikorkeakoulun jatkotutkintoa johtavien opintojen tarkoituksena on ammattikorkeakoulututkinnon ja työelämän kehittämisen asettamien vaatimusten pohjalta antaa riittävä tieto- ja taitoperusta sekä valmiudet erityistä asiantuntemusta vaativissa työelämän kehittämis- ja muissa tehtävissä toimimista varten (3§).

Edellä oleva määritelmä ei suuremmin poikkea ammattikorkeakoulujen perustutkinnoille asetetuista muodollisista vaatimuksista. Toisaalta toinen kiintoisa kysymys on ammattikorkeakoulujen jatkotutkintojen rinnasteisuus maisteritutkintoihin. Väliarvioinnissa asiaa päätettiin selvittää sisällyttämällä itsearviointiin jatkotutkintojen lisäarvoa luotaava kysymys.

Itsearviointiin vastanneista lähes kaikki korostivat oman jatkotutkintokokeilunsa tärkeää *asiantuntijuutta kehittävää roolia*. Opiskelijalle se mahdollistaisi hänen tieto- ja taitoperustansa kehityksen, jonka kautta hän saisi valmiuksia erityistä asiantuntemusta vaativiin tehtäviin, kuten kokeilulaissa edellytetään. Oman erityisalan tietojen syventämisen lisäksi jatko-opinnot laajentaisivat opiskelijan ammatillista näkemystä. Katsomme, että jatkotutkinnon *tulisi syventää ja laajentaa substanssiosaamista ja antaa lisää valmiuksia tutkimus- ja kehittämissyöhyöhön sekä erityisesti aluekehitystyöhön*.

Muina jatkotutkinnon kautta kehittyvinä valmiuksina tulivat ammattikorkeakoulujen itsearviointivastauksissa esille mm. kehittämis- ja muutosprosessin suunnittelu- ja läpiviemismahdollisuuksien paraneminen, tutkimusmenetelmällisten valmiuksien kehittyminen ja tutkimusten hyväksikäyttötaitojen lisääntyminen. Myös verkosto-osaamisen osuutta pidettiin tärkeänä lisänä perustutkinto-opiskeluun verrattuna.

Opiskelun ja työelämän kiinteää yhteyttä korostettiin yleisesti. Jatkotutkinto mahdollistaa teoreettisen opiskelun ja työelämä tarjoaa konkreettisen kehityskohteen, johon teoriaa voidaan soveltaa. Jatkotutkinnolla nähtiin kuitenkin olevan myös *perustutkintoon nähden erilainen kehittämisnäkökulma*. Perustutkin-

nossa ja erikoistumisopinnoissa asioita tarkastellaan yksittäisen asiakkaan ja työyksikön tasolla. Jatko-opinnoissa fokus siirtyy organisaation ja kunnan tasolle.

Jatkotutkinnon merkitys opiskelijan henkilökohtaiselle kehitykselle nähtiin tärkeänä. Sen kautta olisi mahdollista kehittää edelleen opiskelijan vahvuuksia, mutta myös parantaa hänen mahdollisia heikkoja puoliaan. Jatkotutkinnossa opiskelijan vastuu opinnoistaan korostuu. Jatkotutkinnon koettiin lisäävän opiskelijan kilpailukykyä työmarkkinoilla sekä hänen osaamisensa että myös statusensa kannalta katsoen.

Laissa ammattikorkeakoulun jatkotutkinnon kokeilusta todetaan tutkinnon asemasta seuraavaa: *"Ammattikorkeakoulun jatkotutkinto on korkeakoulututkinto. Sen asemasta korkeakoulututkintojen järjestelmässä säädetään valtioneuvoston asetuksella"* (2§)

Kokeilun väliarvioinnissa haluttiin tietää, miten korkeakoulumaisuus toteutuisi käynnissä olevissa jatkotutkintokokeiluissa, joten myös tätä koskeva kysymys sisällytettiin itsearviointikysymyksiin.

Opetuksen toteutustavoilla nähdään olevan korkeakoulumaisuutta lisäävä vaikutus. Varsinkin lähiopetuksen merkitys keskustelu- ja seminaarityyppisenä opetustapahtumana korostuu. Opiskelijoilla on siinä hyvin aktiivinen roolinsa ja oppiminen nähdään opettajien ja opiskelijoiden yhteistyönä. Työmenetelmien vapautta korostetaan. Samalla painotetaan tutkivan ja kehittävän otteen soveltamista koko koulutuksen ajan.

Eräät itsearvioinnin tekijöistä määrittelevät jatkotutkintojen korkeakoulumaisuutta nimeämällä eräitä valmiuksia, joita jatkotutkinnon suorittaneilla tulisi olla: "... kyky toimia toimintaansa kehittäen, ympäristönsä kanssa verkostoituen, päämäärätietoisesti ja projektit tavoitteellisesti loppuunsaattaen ja myös varmistaen, että projektien tulokset hyödynnetään organisaatiossa".

Korkeakoulumaisuuteen vaikuttavat koulutuksen sisältöön liittyvät tekijät. Jatkotutkinto-opinnot sisältävät parhaimmillaan runsaasti suunnitelmallista ja systemaattista tutkimus- ja kehittämistoimintaa. Toisaalta *opiskelussa korostuvat uusimman teorian ja käytännön yhdistäminen, mutta myös opiskelijan oman ammattitaidon ja kokemuksen mukaan tuominen opiskelutilanteisiin.*

9

Suosituksia

Itsearviointien yhteenvetojen teemoille perustuvissa yhteiskeskusteluissa testattiin eräitä itsearvioinneista esiin nousevia tarpeita ja ajatuksia. Seuraavat seikat koettiin myös näissä keskusteluissa niin keskeisiksi että rohkenemme esittää ne suosituksina lainlaatijoille ja koulutusohjelmien järjestäjille raportin päätteeksi:

1. Ammattikorkeakoulujen *keskinäistä verkostoitumista ja yhteistyötä sekä koulutusalojen sisällä että niiden välillä tulisi tukea*. Korkeakoulujärjestelmän kokonaisvaltainen kehittäminen ja eurooppalaisen korkeakoulutusalueen muotoutuminen (ns. Bolognan-prosessi) edellyttävät myös ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen välisen yhteistyön lisäämistä ja samalla selkeää profiloitumista. Eri aloille olisi *pikaisesti muodostettava tutkintojärjestelmän kehittämiseen liittyviä yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteisiä foorumeita*.
2. *Työelämälähtöisyys* on seikka, joka profiloi ammattikorkeakoulujen jatkokutintoja suhteessa yliopistojen maisteritutkintoihin. Korkeakoulutuksen duaalimallin toteutumisen kannalta tästä on syytä pitää vahvasti kiinni. Samalla on huolehdittava siitä, että tutkintoa kehitetään *kansainvälisesti vertailukelpoisena master's-tason tutkintona*, joka tuottaa yleisiä maisteritason työelämävalmiuksia (mm. teorian soveltamisen käytäntöön, kriittisen ajattelun taidot, analyyttiset taidot, projektin johtamisen ja kehittävän tutkimuksen taidot, sosiaaliset taidot, oppimisen taidot).
3. Jatkokutinto-opiskelijoiden *hakukelpoisuusvaatimuksena ollut työelämäkokemus on säilytettävä*. Juuri työelämäkokemus mahdollistaa asiantuntijuuden kehittymisen kannalta keskeisen elementin, teorian ja käytännön kytkemisen. Tulevaisuudessa koulutuksen ja työn vuorottelu ja elinikäinen oppiminen tulee olemaan yhä tärkeämpää kaikilla ammattialoilla. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon tai vastaavan jälkeen vaadittavan *työkokemuksen pituudesta on syytä keskustella*.
4. Koulutuksen ja työn yhdistäminen on haasteellista opiskelijalle, koulutuksen järjestäjälle ja työnantajille. Onnistuneiden pedagogisten ratkaisujen levittämiseksi on syytä *entisestään tehostaa pedagogista verkostoitumista, tiedonvälitystä ja koulutusta*. Ammattikorkeakoulujen opettajien lisäksi koulutusta tulisi kohdentaa myös työelämän mentorointitoimintaan. Samoin tarvitaan jatkokutintokoulutuksen *pedagogista tutkimusta* sekä ammattikorkeakoulujen ja työelämän välisiin suhteisiin laajemminkin liittyvää tutkimusta. Lisäksi tarvittaisiin foorumeita, joka kohdistuisi työn ja koulutuksen toisiinsa kytkemiseen liittyviin pedagogisiin järjestelyihin.

5. Jatkotutkintokoulutukseen keskeisenä kuuluva *opinnäytetyö* on syytä jatkosakin määritellä työelämän kehittämistehtävänä, mieluiten kuitenkin niin että ainakin *yleiset tämän opinnäytteen piirteet määritellään lakitekstissä*. Samanaikaisesti on pidettävä huoli siitä, että koulutukseen osallistuminen ei edellytä opiskelijalta työpaikkaa. Opinnäytetyön tekemistä ja laajemminkin jatkotutkintokoulutusta on syytä monilla aloilla kytkeä entistä enemmän ammattikorkeakoulujen omaan *tutkimus- ja kehittämistoimintaan ja alueellisiin strategioihin*.
6. Koulutusohjelmien laaja-alaisuus vs. spesifisyys on yksi kysymys, johon on syytä kiinnittää huomiota jatkotutkinnon vakiintuessa. Joka tapauksessa tulee koulutusohjelmasta valmistuville olla määritelty tutkintonimike, johon koulutus johtaa.
7. Esitämme myös jatkotutkinnon vaatiman *erityispanostuksen huomioivaa lisärahoitusta*. Muutoin taloudellisesti kestävä toteutus edellyttäisi jokaisen koulutusryhmän aloittamisen vuosittain riittävän suurina, jolloin opiskelijoiden yksilöllisten ja työelämän tilanteisiin sopeutettujen ratkaisujen mahdollisuus paranisi. Tämä ei kuitenkaan vaikuta todennäköiseltä koko maan ja kaikkien alojen kohdalla.

TIIVISTELMÄ

Julkaisija
Korkeakoulujen arviointineuvosto

Julkaisun nimi
Ammattikorkeakoulujen jatkotutkintokokeilu – käynnistysvaiheen arviointi

Tekijät
Kekäle, T., Heikkilä, J., Jaatinen, P., Mylly, H., Piilonen, A.-R., Savola, J., Tynjälä, P. & Holm, K.

Tiivistelmä

Ammattikorkeakoulujen jatkotutkinto on laissa määritelty syksystä 2002 alkaneeksi kolmivuotiseksi kokeiluksi. Edelleen laki edellyttää prosessin aikana tapahtuvaa arviointia Korkeakoulujen arviointineuvoston toimesta. Arvioinnin ohjausryhmän päätti jakaa arvioinnin kahteen osioon. Tammikuun 2004 loppuun mennessä valmistuneeseen väliarviointiin sekä myöhemmin valmistuvaan loppuarviointiin.

Väliarvioinnin tavoitteiksi määriteltiin arvioida kokeilun lähtökohtia ja käynnistysvaihetta sekä jakaa hyviä käytänteitä. Loppuarvioinnin tavoitteina on arvioida kokeilua kokonaisuutena. Tällöin arvioinnin kohteena on asetettujen laadullisten ja korkeakoulupoliittisten tavoitteiden toteutuminen, jatkotutkinnon merkitys ja asema tutkintojärjestelmässä sekä jatkotutkintokokeilua ohjannut korkeakoulupoliitiikka.

Arviointiryhmä päätti suorittaa arvioinnin niin, että ensimmäisen kokeilukuvuoden aikana aloittaneiden koulutusohjelmien 'kevyttä' itsearviointia seurasivat alakohtaiset keskustelut, joita vielä täydennettiin teemahaastatteluilla.

Aluekohtaiset keskustelujen ytimenä oli arvioida ja priorisoida itsearvioinnin havainnot ja nostaa esiin teemoja joita esimerkiksi olivat hyvät käytänteet tai asioiden yhtenäisyys sekä etsiä yhteisiä korjausehdotuksia mahdollisiin ongelmakohtiin.

Teemat erillisissä haastatteluissa olivat: 1) opetussuunnitelmat ja opiskelijarekrytointi 2) käytännön toteutus ja työelämäyhteydet 3) laadunvarmistus 4) korkeakoulupoliitiikka ja jatkotutkintokokeilu.

Ensimmäisen vaiheen raportissa nostetaan esille seuraavat suositukset:

1. Ammattikorkeakoulujen keskinäistä verkostoitumista ja yhteistyötä sekä koulutusalojen sisällä että niiden välillä tulisi tukea. Eri aloille olisi pikaisesti muodostettava tutkintojärjestelmän kehittämiseen liittyviä yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteisiä foorumeita.
2. Työelämälähtöisyydestä on korkeakoulutuksen duaalimallin toteutumisen kannalta pidettävä lujasti kiinni. AMK-jatkotutkintoa on kehitettävä kansainvälisesti vertailukelpoisena master's-tason tutkintona.
3. Opiskelijoiden hakukelpoisuusvaatimuksena ollut työelämäkokemus on säilytettävä mutta vaadittavan työkokemuksen pituudesta on syytä keskustella.
4. Onnistuneiden pedagogisten ratkaisujen levittämiseksi on syytä entisestään tehostaa pedagogista verkostoitumista, tiedonvälitystä ja koulutusta.
5. Opinnäytetyö on syytä jatkossakin määritellä työelämän kehittämistehtävänä kuitenkin niin, että ainakin yleiset tämän opinnäytteen piirteet määritellään lakitekstissä.
6. Koulutusohjelmien laaja-alaisuus vs. spesifisyys on kysymys, johon on kiinnitettävä huomiota jatkotutkinnon vakiintuessa. Koulutusohjelmasta valmistuville tulee olla määritelty koulutusnimike.
7. Jatkotutkintojärjestelmä vaatii erityispanostuksen huomioivan lisärahoituksen.

Avainsanat
Ammattikorkeakoulujen jatkotutkinto, työelämälähtöisyys, koulutus, arviointi

SAMMANDRAG

<p>Utgivare Rådet för utvärdering av högskolorna</p>
<p>Publikation Ammattikorkeakoulujen jatkotutkintokokeilu – käynnistysvaiheen arviointi</p>
<p>Författare Kekäle, T., Heikkilä, J., Jaatinen, P., Myllys, H., Piilonen, A.-R., Savola, J., Tynjälä, P. & Holm, K.</p>
<p>Sammandrag</p> <p>Påbyggnadsexamina vid yrkeshögskolorna har i lagen angetts som ett treårigt försök med start hösten 2002. Lagen förutsätter att utbildningen under processens gång utvärderas av Rådet för utvärdering av högskolorna. Styrgruppen för utvärderingen beslöt dela in utvärderingen i två faser, en mellanutvärdering till slutet av januari 2004 och en senare slutlig utvärdering.</p> <p>Som mål för mellanutvärderingen angavs att den skall utvärdera försökets utgångspunkter och inledningsfas samt förmedla god praxis. Målet för den slutliga utvärderingen är att utvärdera försöket som helhet. Utvärderingsobjekt är då uppnåelsen av de kvalitativa och högskolepolitiska målen, påbyggnadsexamens betydelse och ställning i examenssystemet samt den högskolepolitik som styrts försöket.</p> <p>Utvärderingsgruppen beslöt utföra utvärderingen så att man efter de ”lätta” självvärderingarna av de utbildningsprogram som startade det första försöksåret diskuterade med de enskilda områdena. Diskussionerna kompletterades med tema-intervjuer.</p> <p>Diskussionerna med de enskilda områdena gick främst ut på att utvärdera och prioritera iakttagelserna i självvärderingarna och lyfta fram teman, t.ex. god praxis eller enhetliga system samt hitta gemensamma förslag till lösningar på eventuella problempunkter.</p> <p>Temana i de särskilda intervjuerna var: 1) läroplaner och rekrytering av studerande, 2) praktiskt genomförande och arbetslivskontakter, 3) kvalitetssäkring, 4) högskolepolitiken och försöket med påbyggnadsexamina.</p> <p>I rapporten över den första fasen lyfts följande rekommendationer fram:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Nätbildning och samarbete mellan yrkeshögskolorna och inom och mellan de olika utbildningsområdena bör stödjas. Gemensamma forum mellan universiteten och yrkeshögskolorna bör för olika områden inrättas i brådskande ordning för att utveckla examenssystemet.2. Arbetslivsinriktningen bör med tanke på dualmodellen i den högre utbildningen starkt vidhållas. YH-påbyggnadsexamen bör utvecklas som en internationellt jämförbar examen på master's-nivå.3. Kravet på arbetslivserfarenhet för att vara behörig att ansöka till utbildningen bör stå kvar, men längden på den krävda arbetserfarenheten bör diskuteras.4. I syfte att sprida lyckade pedagogiska lösningar bör pedagogiska nätverk, den pedagogiska informationsförmedlingen och utbildningen ytterligare effektivieras.5. Lärdomsproven bör även i fortsättningen definieras som utvecklingsuppdrag inom arbetslivet, dock så att åtminstone de allmänna dragen i lärdomsprovet anges i lagtext.6. Frågan om bredd versus specificering i utbildningsprogrammen bör uppmärksammas när påbyggnadsexamina blir ordinarie. Det bör finnas en klart angiven examensbeteckning för dem som utexamineras från ett utbildningsprogram.7. Systemet med påbyggnadsexamina kräver en tilläggsfinansiering som beaktar den särskilda satsningen.
<p>Nyckelord Påbyggnadsexamen vid yrkeshögskola, arbetslivsinriktning, utbildning, utvärdering</p>

ABSTRACT

Publisher
Finnish Higher Education Evaluation Council

Publication
Ammattikorkeakoulujen jatkotutkintokeilu – käynnistysvaiheen arviointi

Authors
Kekäle, T., Heikkilä, J., Jaatinen, P., Myllys, H., Piilonen, A.-R., Savola, J., Tynjälä, P. & Holm, K.

Abstract

The postgraduate studies and degrees in Polytechnics constitute a three-year experiment launched in the autumn of 2002. The experiment is based on a specific Act which also calls for an evaluation during the ongoing process, to be performed by the Finnish Higher Education Evaluation Council. The steering group of this evaluation project decided to divide the task into two parts – the interim evaluation completed by the end of January 2004 and the final evaluation which will be finalised at a later stage.

The objective set for the interim evaluation was to weigh the experiment premises and the launching stage as well as to disseminate best practices while the final evaluation will look into the experiment as a whole. Special emphasis will be on the achievement of the qualitative and university-policy objectives, on the significance and status of the postgraduate AMK degrees in the overall degree system, as well as on the higher education policy guiding the postgraduate experiment.

The steering group decided to proceed so that the “light” self-evaluation performed by the degree programmes that started operating during the first experimental semester would be followed by sector-specific discussions, completed by thematic interviews.

The core objective of the sector-specific discussions was to evaluate and prioritise the observations made during self-evaluation and highlight particular themes, such as best practices or shared aspects as well as to look for joint proposals to solve eventual problems.

The themes covered during the separate interviews were: 1) curricula and student recruitment; 2) practical implementation and working-life contacts; 3) quality assurance; 4) higher education policy and the postgraduate degree experiment.

The report on the first phase contains the following recommendations:

1. The networking and cooperation of the Polytechnics – both within and between the training sectors – should be promoted. It is important that joint University-Polytechnic platforms be imminently set up for the development of the degree system.
2. In order for the dual model of higher education to materialise, the working-life orientation should prevail. The postgraduate AMK degree should be developed as a Master’s degree which is comparable by international standards.
3. One of the eligibility criteria of the students, practical working-life experience should remain among the requirements but the question about the required length should be addressed.
4. In order to disseminate successful pedagogic solutions, networking, exchange of information and training among the pedagogic staff should be further intensified.
5. The thesis should be defined as a working-life development task; however, at least the general characteristics of the AMK thesis should be defined in legislation.
6. The comprehensiveness vs. specificity of the training programmes is an issue that needs to be addressed as the postgraduate degree becomes more established. The graduates from these programmes need to obtain a clearly defined academic title.
7. The postgraduate degree system requires additional funding which takes the special new tasks and efforts into consideration.

Keywords

Postgraduate degrees in Polytechnics (postgraduate AMK degrees), working-life orientation, training, evaluation

KORKEAKOULUJEN ARVIINTINEUVOSTON JULKAISUJA

PL 1425, 00101 HELSINKI

Puh. 09-1607 6913 Fax 09-1607 6911 • www.kka.fi

- 1:2000** Lehtinen, E., Kess, P., Stähle, P. & Urponen, K.: *Tampereen yliopiston opetuksen arviointi*. Helsinki: Edita.
- 2:2000** Cohen, B., Jung, K. & Valjakka, T.: *From Academy of Fine Arts to University. Same name, wider ambitions*. Helsinki: Edita.
- 3:2000** Goddard, J., Moses, I., Teichler, U., Virtanen, I. & West, P.: *External Engagement and Institutional Adjustment: An Evaluation of the University of Turku*. Helsinki: Edita.
- 4:2000** Almefelt, P., Kekäle, T., Malm, K., Miikkulainen, L. & Pehu-Voima, S.: *Audit of Quality Work. Swedish Polytechnic, Finland*. Helsinki: Edita.
- 5:2000** Harlio, R., Harvey, L., Mansikkamäki, J., Miikkulainen, L. & Pehu-Voima, S.: *Audit of Quality Work. Central Ostrbothnia Polytechnic*. Helsinki: Edita.
- 6:2000** Moitus, S. (toim.): *Yliopistokoulutuksen laatuyksiköt 2001–2003*. Helsinki: Edita.
- 7:2000** Liuhanen, A.-M. (toim.): *Neljä aikuiskoulutuksen laatuyliopistoa 2001–2003*. Helsinki: Edita.
- 8:2000** Hara, V., Hyvönen, R., Myers, D. & Kangasniemi, J. (Eds.): *Evaluation of Education for the Information Industry*. Helsinki: Edita.
- 9:2000** Jussila, J. & Saari, S. (Eds.): *Teacher Education as a Future-moulding Factor. International Evaluation of Teacher Education in Finnish Universities*. Helsinki: FINHEEC.
- 10:2000** Lämsä, A. & Saari, S. (toim.): *Portfoliosta koulutuksen kehittämiseen. Ammatillisen opettajankoulutuksen arviointi*. Helsinki: Edita.
- 11:2000** Korkeakoulujen arviointineuvoston toimintasuunnitelma 2000–2003. Helsinki: Edita.
- 12:2000** Finnish Higher Education Evaluation Council Action Plan for 2000–2003. Helsinki: Edita.
- 13:2000** Huttula, T. (toim.): *Ammattikorkeakoulujen koulutuksen laatuyksiköt 2000*. Helsinki: Edita.
- 14:2000** Gordon, C., Knodt, G., Lundin, R., Oger, O. & Shenton, G.: *Hanken in European Comparison. EQUIS Evaluation Report*. Helsinki: Edita.
- 15:2000** Almefelt, P., Kekäle, T., Malm, K., Miikkulainen, L. & Kangasniemi, J.: *Audit of Quality Work. Satakunta Polytechnic*. Helsinki: Edita.
- 16:2000** Kells, H.R., Lindqvist, O.V. & Premfors, R.: *Follow-up Evaluation of the University of Vaasa. Challenges of a small regional university*. Helsinki: Edita.
- 17:2000** Mansikkamäki, J., Kekäle, T., Miikkulainen, L., Stone, J., Tolppi, V.-M. & Kangasniemi, J.: *Audit of Quality Work. Tampere Polytechnic*. Helsinki: Edita.
- 18:2000** Baran, H., Gladrow, W., Klaudy, K., Locher, J. P., Toivakka, P. & Moitus, S.: *Evaluation of Education and Research in Slavonic and Baltic Studies*. Helsinki: Edita.
- 19:2000** Harlio, R., Kekäle, T., Miikkulainen, L. & Kangasniemi, J.: *Laatutyön auditointi. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu*. Helsinki: Edita.
- 20:2000** Mansikkamäki, J., Kekäle, T., Kähkönen, J., Miikkulainen, L., Mäki, M. & Kangasniemi, J.: *Laatutyön auditointi. Pohjois-Savon ammattikorkeakoulu*. Helsinki: Edita.
- 21:2000** Almefelt, P., Kantola, J., Kekäle, T., Papp, I., Manninen, J. & Karppanen, T.: *Audit of Quality Work. South Carelia Polytechnic*. Helsinki: Edita.
- 1:2001** Valtonen, H.: *Oppimisen arviointi Sibelius-Akatemiassa*. Helsinki: Edita.
- 2:2001** Laine, I., Kilpinen, A., Lajunen, L., Pennanen, J., Stenius, M., Uronen, P. & Kekäle, T.: *Maanpuolustuskorkeakoulun arviointi*. Helsinki: Edita.
- 3:2001** Vähäpassi, A. (toim.): *Erikoistumisopintojen akkreditointi*. Helsinki: Edita.
- 4:2001** Baran, H., Gladrow, W., Klaudy, K., Locher, J. P., Toivakka, P. & Moitus, S.: *Экспертиза образования и научно-исследовательской работы в области славистики и балтистики (Ekspertiza obrazovanija i naučno-issledovatel'skoj raboty v oblasti slavistiki i baltistiki)*. Helsinki: Edita.
- 5:2001** Kinnunen, J.: *Korkeakoulujen alueellisen vaikuttavuuden arviointi. Kriteerijä vuorovaikutteisuuden arvottamiselle*. Helsinki: Edita.
- 6:2001** Löfström, E.: *Benchmarking korkeakoulujen kielenopetuksen kehittämässä*. Helsinki: Edita.
- 7:2001** Kaartinen-Koutaniemi, M.: *Korkeakouluopiskelijoiden harjoittelun kehittäminen. Helsingin yliopiston, Diakonia-ammattikorkeakoulun ja Lahden ammattikorkeakoulun benchmarking-projekti*. Helsinki: Edita.
- 8:2001** Huttula, T. (toim.): *Ammattikorkeakoulujen aluekehitysvaikutuksen huipputyösköt 2001*. Helsinki: Edita.
- 9:2001** Welander, C. (red.): *Den synliga yrkeshögskolan. Ålands yrkeshögskola*. Helsingfors: Edita.
- 10:2001** Valtonen, H.: *Learning Assessment at the Sibelius Academy*. Helsinki: Edita.
- 11:2001** Ponkala, O. (toim.): *Terveystieteiden korkeakoulutuksen arvioinnin seuranta*. Helsinki: Edita.
- 12:2001** Miettinen, A. & Pajarre, E.: *Tuotantotalouden koulutuksen arvioinnin seuranta*. Helsinki: Edita.
- 13:2001** Moitus, S., Huttu, K., Isohanni, I., Lerkkanen, J., Mielityinen, I., Talvi, U., Uusi-Rauva, E. & Vuorinen, R.: *Opintojen ohjauksen arviointi korkeakouluissa*. Helsinki: Edita.
- 14:2001** Fonselius, J., Hakala, M.K. & Holm, K.: *Evaluation of Mechanical Engineering Education at Universities and Polytechnics*. Helsinki: Edita.
- 15:2001** Kekäle, T. (ed.): *A Human Vision with Higher Education Perspective. Institutional Evaluation of the Humanistic Polytechnic*. Helsinki: Edita.
- 1:2002** Kantola, I. (toim.): *Ammattikorkeakoulun jatkotutkinnon kokeilulupahakemusten arviointi*. Helsinki: Edita.

- 2:2002** Kallio, E.: Yksilöllisiä heijastuksia. *Toimiiko yliopisto-opetuksen paikallinen itsearviointi?* Helsinki: Edita.
- 3:2002** Raivola, R., Himberg, T., Lappalainen, A., Mustonen, K. & Varmola, T.: *Monta tietä maisteriksi. Yliopistojen maisteriohjelmien arviointi.* Helsinki: Edita.
- 4:2002** Nurmela-Antikainen, M., Ropo, E., Sava, I. & Skinnari, S.: *Kokonaisvaltainen opettajuus. Steiner-pedagogisen opettajankoulutuksen arviointi.* Helsinki: Edita.
- 5:2002** Toikka, M. & Hakkarainen, S.: *Opintojen ohjauksen benchmarking tekniikan alan koulutusohjelmissa. Kymenlaakson, Mikkelin ja Pohjois-Savon ammattikorkeakoulut.* Helsinki: Edita.
- 6:2002** Kess, P., Hulkko, K., Jussila, M., Kallio, U., Larsen, S., Pohjolainen, T. & Seppälä, K.: *Suomen avoin yliopisto. Avoimen yliopisto-opetuksen arviointiraportti.* Helsinki: Edita.
- 7:2002** Rantanen, T., Ellä, H., Engblom, L.-Å., Heinonen, J., Laaksovirta, T., Pohjanpalo, L., Rajamäki, T. & Woodman, J.: *Evaluation of Media and Communication Studies in Higher Education in Finland.* Helsinki: Edita.
- 8:2002** Katajamäki, H., Artima, E., Hannelin, M., Kinnunen, J., Lyytinen, H. K., Oikari, A. & Tenhunen, M.-L.: *Mahdollinen korkeakouluysteisö. Lahden korkeakouluysiköiden alueellisen vaikuttavuuden arviointi.* Helsinki: Edita.
- 9:2002** Kekäle, T. & Scheele, J.P.: *With care. Institutional Evaluation of the Diaconia Polytechnic.* Helsinki: Edita.
- 10:2002** Härkönen, A., Juntunen, K. & Pyykkönen, E.-L.: *Kajaanin ammattikorkeakoulun yrityspalveluiden benchmarking.* Helsinki: Edita.
- 11:2002** Katajamäki, H. (toim.): *Ammattikorkeakoulut alueidensa kehittäjinä. Näkökulmia ammattikorkeakoulujen aluekehitystehtävän toteutukseen.* Helsinki: Edita.
- 12:2002** Huttula, T. (toim.): *Ammattikorkeakoulujen koulutuksen laatuysiköt 2002–2003.* Helsinki: Edita.
- 13:2002** Hämäläinen, K. & Kaartinen-Koutaniemi, M. (toim.): *Benchmarking korkeakoulujen kehittämisvälineenä.* Helsinki: Edita.
- 14:2002** Ylipulli-Kairala, K. & Lohiniva, V. (eds.): *Development of Supervised Practice in Nurse Education. Oulu and Rovaniemi Polytechnics.* Helsinki: Edita.
- 15:2002** Löfström, E., Kantelinen, R., Johnson, E., Huhta, M., Luoma, M., Nikko, T., Korhonen, A., Penttilä, J., Jakobsson, M. & Miikkulainen, L.: *Ammattikorkeakoulun kieltenopetus tienhaarassa. Kieltenopetuksen arviointi Helsingin ja Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakouluissa.* Helsinki: Edita.
- 16:2002** Davies, L., Hietala, H., Kolehmainen, S., Parjanen, M. & Welander, C.: *Audit of Quality Work. Vaasa Polytechnic.* Helsinki: Edita.
- 17:2002** Sajavaara, K., Hakkarainen, K., Henttonen, A., Niinistö, K., Pakkanen, T., Piilonen, A.-R. & Moitus, S.: *Yliopistojen opiskelijavalintojen arviointi.* Helsinki: Edita.
- 18:2002** Tuomi, O. & Pakkanen, P.: *Towards Excellence in Teaching. Evaluation of the Quality of Education and the Degree Programmes in the University of Helsinki.* Helsinki: Edita.
- 1:2003** Sarja, A., Atkin, B. & Holm, K.: *Evaluation of Civil Engineering Education at Universities and Polytechnics.* Helsinki: Edita.
- 2:2003** Ursin, J. (toim.): *Viisi aikuiskoulutuksen laatuylipistoa 2004–2006.* Helsinki: Edita.
- 3:2003** Hietala, H., Hintsanen, V., Kekäle, T., Lehto, E., Manninen, H. & Meklin, P.: *Arktiset haasteet ja mahdollisuudet. Rovaniemen ammattikorkeakoulun kokonaisarviointi.* Helsinki: Edita.
- 4:2003** Varis, T. & Saari, S. (Eds.): *Knowledge Society in Progress – Evaluation of the Finnish Electronic Library – FinELib.* Helsinki: Edita.
- 5:2003** Parpala, A. & Seppälä, H. (toim.): *Yliopistokoulutuksen laatuysiköt 2004–2006.* Helsinki: Edita.
- 6:2003** Kettunen, P., Carlsson, C., Hukka, M., Hyppänen, T., Lyytinen, K., Mehtälä, M., Rissanen, R., Suviranta, L. & Mustonen, K.: *Suomalaista kilpailukykyä liiketoimintaosaamisella. Kauppatieteiden ja liiketalouden korkeakoulutuksen arviointi.* Helsinki: Edita.
- 7:2003** Kauppi, A. & Huttula, T. (toim.): *Laatua ammattikorkeakouluihin.* Helsinki: Edita.
- 8:2003** Parjanen, M.: *Amerikkalaisen opiskelija-arviointin soveltaminen suomalaisen yliopistoon.* Helsinki: Edita.
- 9:2003** Sarala, U. & Seppälä, H.: (toim.): *Hämeen ammattikorkeakoulun kokonaisarviointi.* Helsinki: Edita.
- 10:2003** Kelly, J., Bazsa, G. & Kladis, D.: *Follow-up review of the Helsinki University of Technology.* Helsinki: Edita.
- 11:2003** Goddard, J., Asheim, B., Cronberg, T. & Virtanen, I.: *Learning Regional Engagement. A Re-evaluation of the Third Role of Eastern Finland universities.*
- 12:2003** Impiö, I., Laiho, U.-M., Mäki, M., Salminen, H., Ruoho, K., Toikka, M. & Vartiainen, P.: *Ammattikorkeakoulut aluekehittäjinä. Ammattikorkeakoulujen aluekehitysvaikutuksen huippututkimukset 2003–2004.* Helsinki: Edita.
- 13:2003** Cavallé, C., de Leersnyder, J.-M., Verhaegen, P. & Nataf, J.-G.: *Follow-up review of the Helsinki School of Economics. An EQUIS re-accreditation.* Helsinki: Edita.
- 14:2003** Kantola, I. (toim.): *Harjoittelun ja työelämäprojektien benchmarking.* Helsinki: Edita.
- 15:2003** Ala-Vähälä, T.: *Hollannin peili. Ammattikorkeakoulujen master-tutkinnot ja laadunvarmistus.* Helsinki: Edita.
- 16:2003** Goddard, J., Teichler, U., Virtanen, I., West, P. & Puukka, J.: *Progressing external engagement. A re-evaluation of the third role of the University of Turku.* Helsinki: Edita.
- 17:2003** Baran, H., Toivakka, P. & Järvinen, J.: *Slavistiikan ja baltologian koulutuksen ja tutkimuksen arvioinnin seuranta.* Helsinki: Edita.
- 1:2004** Kekäle, T., Heikkilä, J., Jaatinen, P., Mylly, H., Piilonen, A.-R., Savola, J., Tynjälä, P. & Holm, K.: *Ammattikorkeakoulujen jatkotutkintokokeilu. Käynnistysvaiheen arviointi.* Tampere: Tammer-Paino Oy.